

Belastingoverzicht grote gemeenten 2008

Onderzoek in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG)

dr. M.A. Allers
dr. C. Hoeben
dr. L.A. Toolsema
drs. A.S. Zeilstra

COELO

COELO-rapport 08-2
januari 2008

ISBN 978-90-76276-49-6

© COELO, Groningen 2008

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Errata: Belastingoverzicht grote gemeenten 2008

Gemeente Heerlen: heffingskorting

De gemeente Heerlen heeft na het uitkomen van het "Belastingoverzicht grote gemeenten 2008" een correctie doorgegeven op eerder verstrekte gegevens. De gemeente Heerlen blijkt een heffingskorting te hanteren van 26,26 euro voor meerpersoonshuishoudens en 17,74 euro voor eenpersoonshuishoudens. Deze heffingskorting wordt verdisconteerd met de reinigingsheffing. Hierdoor bedraagt de reinigingsheffing voor een meerpersoonshuishouden 349,46 euro in plaats van 375,72 euro en bedraagt de reinigingsheffing voor een eenpersoonshuishouden 236,18 euro in plaats van 253,92 euro (tabel 8). De mutatie van de reinigingsheffing voor meerpersoonshuishoudens 2007-2008 wordt hierdoor 1,0 procent in plaats van 8,6 procent (tabel 8 en figuur 3.12). De woonlasten van een meerpersoonshuishouden in Heerlen zijn hierdoor 725,87 euro in plaats van 752,13 euro (tabel 2). De mutatie van de woonlasten 2007-2008 voor een meerpersoonshuishouden wordt hierdoor 1,9 procent in plaats van 5,6 procent (figuur 4.2).

Inhoud

0. Voorwoord	5
1. Inleiding	6
1.1. Het Belastingoverzicht grote gemeenten	6
Achtergrond en doel	6
Inhoud en publicatie	6
Gegevens	6
2. Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2008	7
2.1. Tarieven	7
2.2. Woonlasten	8
2.3. Afschaffing maximering OZB-tarieven	8
2.4. Kwijtschelding	8
3. Tarieven	9
3.1. Inleiding	9
3.2. Onroerendezaakbelastingen	11
3.3. Reinigingsheffingen	17
3.4. Rioolrecht en rioolheffing	20
3.5. Secretarieleges	24
3.6. Kwijtschelding	27
4. Woonlasten	28
4.1. Inleiding	28
4.2. Gemeentelijke woonlasten	28
Omvang en stijging	28
Samenstelling	31
Bruto en netto woonlasten	32
4.3. Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten	33
5. Achtergronden gemeentelijke belastingen	35
5.1. Inleiding	35
5.2. Onroerendezaakbelastingen	35
5.3. Reinigingsheffingen	37
5.4. Rioolrecht en rioolheffing	37
5.5. Secretarieleges	39
5.6. Kwijtschelding	40
6. Verantwoording	42
Gemiddelden	42
Uitgangspunten waterverbruik en afvalaanbod	42

Onroerendezaakbelastingen	43
Gestandaardiseerd OZB-tarief	43
Netto woonlasten	44

Tabellen.....45

0. Voorwoord

Het *Belastingoverzicht grote gemeenten 2008* is in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) opgesteld door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO). Dit is gebeurd in overleg met een begeleidingscommissie vanuit het BOGG, bestaande uit mr. F. Kohlrantz, dhr. J.A.M. Menheere en drs. R. Verkuijden.

De onderzoekers danken de medewerkers van de deelnemende gemeenten voor hun bereidwilligheid bij het invullen van het elektronisch vragenformulier en het aanleveren van aanvullende informatie. Verder is dank verschuldigd aan Simon Boddeüs, Jacob Dankert, Wouter van der Kolk, Mark Kruidhof, Jasper Stevens en Regina Thie voor hun hulp bij de dataverzameling en controle. Vanzelfsprekend berust de verantwoordelijkheid voor eventueel resterende onvolkomenheden bij de auteurs.

1. Inleiding

1.1. Het Belastingoverzicht grote gemeenten

ACHTERGROND EN DOEL

Het *Belastingoverzicht grote gemeenten* wordt jaarlijks opgesteld in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) en verscheen voor het eerst in 1991. Aanvankelijk werd het opgesteld door de gemeente Tilburg, daarna door het ESBL (Erasmus Studiecentrum Belastingen Lokale Overheden). Sinds 2002 stelt COELO het Belastingoverzicht op. Het *Belastingoverzicht grote gemeenten* levert in de eerste plaats statistische gegevens die gemeenten en de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) kunnen gebruiken bij de vormgeving van het belastingbeleid. Verder heeft het overzicht tot doel een rol te spelen in de maatschappelijke discussie over gemeentelijke belastingen.

INHOUD EN PUBLICATIE

Het Belastingoverzicht bevat jaarlijks een overzicht van de tarieven van onroerendezaakbelastingen (OZB), reinigingsheffingen, rioolrechten en secretarieleges in de gemeenten die deel uitmaken van het BOGG. Ten opzichte van vorig jaar zijn er geen nieuwe gemeenten in het overzicht opgenomen. De gemeente Zaanstad maakt geen deel meer uit van het BOGG en is daarom dit jaar niet opgenomen in het overzicht. Ook wordt aandacht besteed aan de plaats van de gemeentelijke belastingen in het geheel aan woonlasten voor huishoudens. Er zijn dit jaar meer figuren opgenomen dan voorheen, om de informatie overzichtelijker te presenteren en het vergelijken van tarieven tussen gemeenten te vergemakkelijken.

Het Belastingoverzicht wordt sinds 2002 op internet gepubliceerd.¹ Hierdoor komen de gegevens vroegtijdig beschikbaar. Door zo vroeg mogelijk in het jaar te publiceren kunnen de gegevens optimaal worden gebruikt bij de beleidsvoorbereiding.

GEGEVENS

De in dit Belastingoverzicht opgenomen tarieven zijn de tarieven zoals die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. We zijn dus *niet* uitgegaan van de (primitieve) begrotingen. De gegevens zijn door COELO verzameld. In eerste instantie is daarbij gebruik gemaakt van een elektronisch vragenformulier, waarin diverse controles zijn ingebouwd. Van sommige gemeenten is aanvullende informatie per e-mail of telefoon verkregen.

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer één derde blauw, één derde grijs en één derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. Bij de keuze van de gehanteerde kleuren is zoveel mogelijk rekening gehouden met de visuele beperking van kleurenblinden.²

¹ Zie www.coelo.nl.

² Hierbij is gebruik gemaakt van J.Walraven, *Kleurenblind. Zien en toch niet zien*, Blind Color, Arnhem, 2000.

2. Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2008

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van enkele belangrijke ontwikkelingen in 2008. Achterin dit overzicht staan tabellen met detailgegevens over alle 36 onderzochte gemeenten. In deze gemeenten woont 37 procent van de Nederlandse bevolking.

2.1. Tarieven

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de tarieven van enkele belangrijke gemeentelijke belastingen, en van de woonlasten voor huishoudens.

Tabel 2.1 Tarievenoverzicht 2008

	Tarief in euro's			Verandering t.o.v. 2007 (%) ^e		
	laagste	gemiddelde	hoogste	kleinste stijging	mutatie van gemiddelde	grootste stijging
OZB woningen ^a	1,45	2,51	4,31	-2,8	1,5	5,1
OZB niet-woningen ^b	5,91	9,52	18,12	-3,8	1,4	14,9
Reinigingsheffing ^c	92	272	376	-6,1	2,2	13,0
Rioolrecht ^c	37	131	230	-9,3	7,1	67,3
Woonlasten ^d	493	606	752	-1,9	3,0	7,8
Paspoort	48,30	48,35	48,35	1,8	1,9	2,0
Rijbewijs	29,50	43,98	62,00	-10,3	0,4	23,6
Uittreksel GBA	5,30	8,74	14,45	0,0	3,3	27,3

Gemiddelden zijn gewogen naar inwonertal. Onder het kopje "Mutatie van gemiddelde" staat de verandering van het gemiddelde tarief, en niet de gemiddelde verandering zoals die in de tabellen achterin dit overzicht staat.

a Tarief voor eigenaar per 2.500 euro waarde.

b Tarief voor eigenaar en gebruiker samen per 2.500 euro waarde.

c Meerpersoonshuishoudens.

d OZB eigenaar voor een woning met de in de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus rioolrecht en reinigingsheffing voor een meerpersoonshuishouden.

e Mutatie OZB-tarieven: gecorrigeerd voor de stijging van de waarde van onroerende zaken.

In 2008 is het peiljaar van de WOZ-waarden verschoven van 2005 naar 2007. Daardoor is de waarde van woningen in de grote gemeenten van 2007 op 2008 gestegen met gemiddeld 7,8 procent en de waarde van niet-woningen met 3,2 procent. De gemeenten hebben hun OZB-tarieven aangepast aan deze ontwikkelingen.

De gemiddelde³ OZB-tarieven van de grote gemeenten stijgen dit jaar – gecorrigeerd voor de waardeverandering – met 1,5 procent (woningen) en 1,4 procent (niet-woningen, voornamelijk bedrijfspanden). Ter vergelijking: de inflatie was gemiddeld 1,6 procent in 2007 en zal in 2008 naar verwachting 2,25 procent bedragen.⁴

³ Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden.

⁴ Bron: CPB nieuwsbrief 2007/4 en CBS Webmagazine, 21 januari 2008 (Gert-Jan van Steeg).

Het gemiddelde tarief voor rioolrecht (gebruiker en eigenaar samen) neemt met 7,1 procent toe en dat van de reinigingsheffing (reinigingsrecht of afvalstoffenheffing) met 2,2 procent. In vijf gemeenten wordt in 2008 een brede rioolheffing ingevoerd waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd.

Een paspoort is in vrijwel elke gemeente even duur (48,35 euro), de prijs van een rijbewijs varieert van 29,50 tot 62,00 euro. Een uittreksel uit het bevolkingsregister (Gemeentelijke Basisadministratie, GBA) kost tussen 5,30 en 14,45 euro en is gemiddeld 3,3 procent duurder dan vorig jaar.

2.2. Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we hier de OZB voor de eigenaar van een woning met een voor de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus rioolrecht en reinigingsheffing voor een meerpersoonshuishouden.⁵ De gemiddelde woonlasten lopen dit jaar met 3,0 procent op tot 606 euro, 18 euro meer dan vorig jaar. De stijging komt grotendeels op het conto van het rioolrecht. De woonlasten zijn in absolute termen het laagst in Tilburg (493 euro) en het hoogst in Heerlen (752 euro). Zes gemeenten verlagen de woonlasten. De grootste daling vindt plaats in Amersfoort met 1,9 procent. De woonlasten stijgen het meest in Leiden (7,8 procent). Deze stijging kan grotendeels worden verklaard door de invoering van een ander tariefsysteem voor het rioolrecht door Leiden per 2008.

Van het geheel van de bijkomende woonlasten (dus naast huur of financiering eigen woning) nemen de gemeentelijke lasten 18 procent voor hun rekening. Energie en water is met 42 procent veruit de grootste post.

2.3. Afschaffing maximering OZB-tarieven

In 2008 is de maximering van de OZB-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen zelf de hoogte van hun tarieven bepalen. Het kabinet heeft daarbij echter bepaald dat de macro-opbrengst van de OZB in 2008 niet meer dan 3,75 procent hoger mag zijn dan in 2007. De totale stijging van de OZB-opbrengst in de 36 grote gemeenten blijft daar met 1,49 procent ver onder.

2.4. Kwijtschelding

Huishoudens met een minimuminkomen komen in alle grote gemeenten in aanmerking voor kwijtschelding, zij het dat bij de reinigingsheffing niet altijd de gehele aanslag onder de kwijtschelding valt. Minimumhuishoudens betalen gemiddeld vijf euro aan woonlasten.

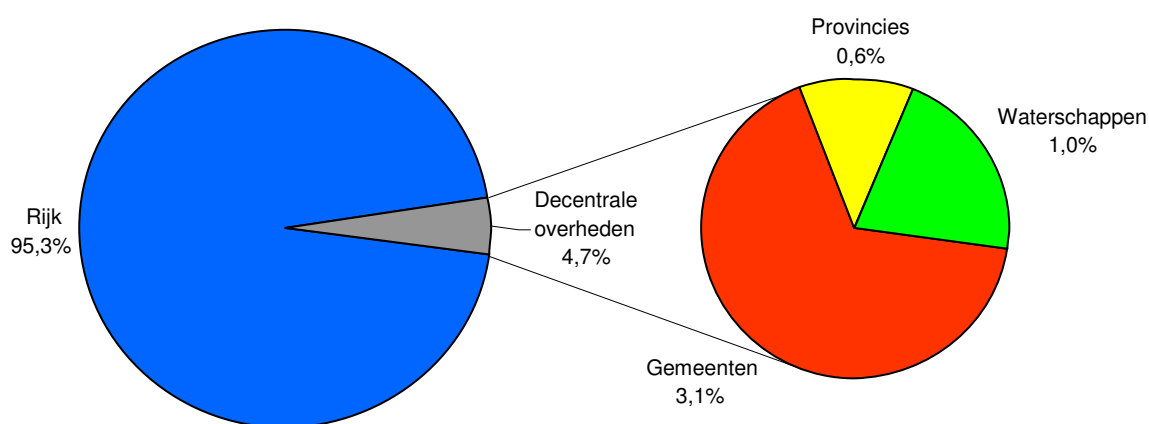
⁵ Voor details zie hoofdstuk 6.

3. Tarieven

3.1. Inleiding

Van alle belastingen en sociale premies die in Nederland worden geïnd komt minder dan vijf procent voor rekening van de lagere overheden. Het aandeel van de gemeenten bedraagt ruim drie procent, dat van de waterschappen één procent en dat van de provincies ruim een half procent (figuur 3.1).⁶

Figuur 3.1 Aandeel decentrale overheden in begrote belasting- en premieopbrengst (2007)

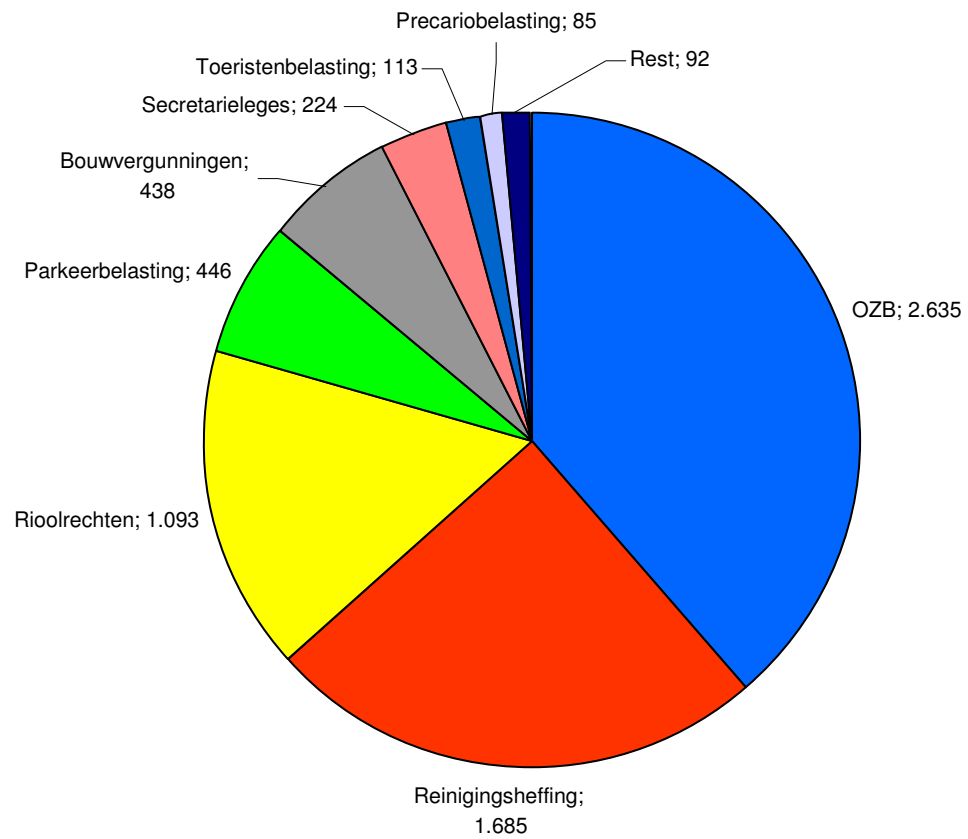
Gemeten aan de opbrengst zijn de OZB, de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht) en het rioolrecht de belangrijkste gemeentelijke heffingen. Dit is te zien in figuur 3.2.⁷ De restcategorie in deze figuur omvat hondenbelasting, forensenbelasting, reclamebelasting, baatbelasting en roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting.

De volgende paragrafen gaan in op de ontwikkeling van de tarieven van de gemeentelijke belastingen in de grote gemeenten. Meer informatie en achtergronden van de gemeentelijke belastingen zijn te vinden in hoofdstuk 5.

⁶ Bron: CBS.

⁷ Bron: CBS.

Figuur 3.2 Begrote opbrengst gemeentelijke belastingen en retributies (2007, mln euro)

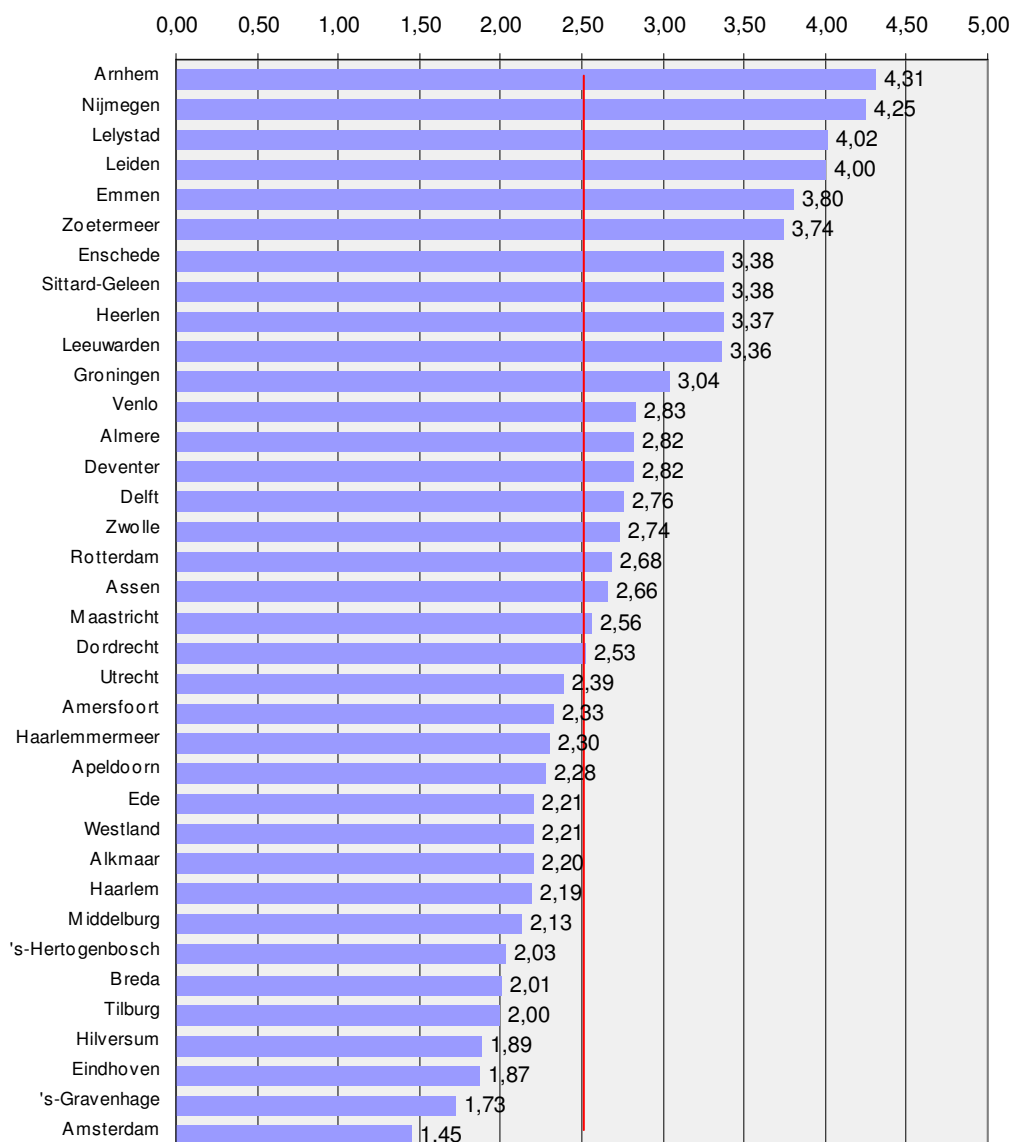

3.2. Onroerendezaakbelastingen

Voor eigenaren van woningen bedragen de OZB-tarieven van de grote gemeenten in 2008 gemiddeld 2,51 euro per 2.500 euro economische waarde (tabel 4 en figuur 3.3).⁸ Amsterdam heeft het laagste tarief (1,45 euro), Arnhem het hoogste (4,31 euro).

Figuur 3.3 OZB woningen (tarief eigenaar)

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

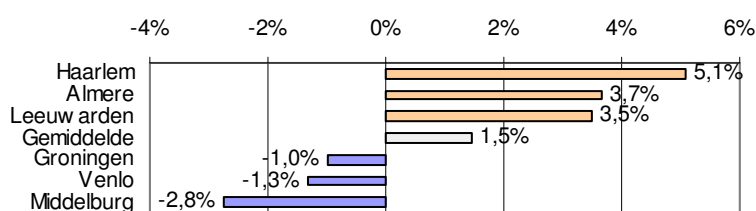

⁸ De OZB-tarieven van Almere, Haarlemmermeer en Zwolle waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

Bij de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt rekening gehouden met de waarde van onroerende zaken in de gemeenten. Hoe hoger die waarde, hoe lager de uitkering. Daardoor moeten gemeenten met een relatief hoge waarde van onroerende zaken om een gelijkwaardig voorzieningenniveau te kunnen bieden doorgaans hogere OZB-opbrengsten genereren dan gemeenten met minder waardevol onroerend goed binnen hun grenzen. Een deel van de OZB-grondslag is als het ware generationaliseerd. Het gevolg is dat gemeenten met hoge OZB-tarieven niet altijd het meest overhouden aan de door hen geheven belastingen. Het vergelijken van tarieven tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk. Een zuiverder vergelijking is mogelijk met behulp van de gestandaardiseerde OZB-tarieven. Dat zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend).⁹ Ook bij de gestandaardiseerde OZB-tarieven voert Arnhem de lijst aan (4,25 euro) en heeft Amsterdam het laagste tarief (1,53 euro; tabel 4).

Het gemiddelde tarief voor eigenaren van woningen stijgt, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van woningen, met 1,5 procent.¹⁰ Deze stijging ligt iets onder de inflatie.¹¹ Middelburg verlaagt het tarief het meest (2,8 procent; figuur 3.4). De grootste tariefverhoging vinden we in Haarlem (5,1 procent).

Figuur 3.4 Grootste stijgers en dalers OZB woningen (tarief eigenaar; gecorrigeerd voor prijsstijging)

Voor niet-woningen bedraagt het tarief voor zakelijk gerechtigden in de grote gemeenten gemiddeld 5,29 euro en dat voor gebruikers 4,24 euro (tabel 5).¹² Hilversum heeft de laagste tarieven (3,28 euro en 2,63 euro) en Nijmegen de hoogste (10,07 euro en 8,05 euro). Het gecombineerde OZB-tarief voor niet-woningen bedraagt gemiddeld 9,52 euro (het laagst in Hilversum met 5,91 euro en het hoogst in Nijmegen met 18,12 euro; figuur 3.5). Het

⁹ Voor details zie hoofdstuk 6.

¹⁰ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 1,4 procent (tabel 4).

¹¹ De inflatie in 2007 was gemiddeld 1,6 procent (CBS Webmagazine, 21 januari 2008, Gert-Jan van Steeg). Volgens de meest recente CPB-raming komt de inflatie in 2008 uit op 2,25 procent (CPB nieuwsbrief 2007/4).

¹² De OZB-tarieven van Almere, Haarlemmermeer en Zwolle waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

gemiddelde (gecombineerde) OZB-tarief is, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van niet-woningen, met 1,4 procent verhoogd.¹³ Het gecombineerde tarief daalt het meest in Eindhoven (3,8 procent; figuur 3.6) en stijgt het meest in Haarlemmermeer (14,9 procent). De reden van de stijging in Haarlemmermeer is dat de gemeente streeft naar hogere OZB-opbrengsten, onder meer vanwege tegenvallende gerealiseerde OZB-opbrengsten in 2007. Volgens de huidige (nog niet vastgestelde)¹⁴ tarieven wordt deze hogere OZB-opbrengst voornamelijk verkregen door de stijging van de OZB-tarieven voor niet-woningen.¹⁵ Deze tarieven liggen hiermee overigens nog steeds rond het gemiddelde van de grote gemeenten. Gemiddeld brengt de OZB in de grote gemeenten 202 euro per inwoner op (woningen en niet-woningen; tabel 6).¹⁶ Dit bedrag varieert van 33 euro in Deventer tot 334 euro in Nijmegen. De meeste onderzochte gemeenten hebben de tarieven voor zakelijk gerechtigden van niet-woningen vastgesteld op (ongeveer) 125 procent van de tarieven voor gebruikers, het tot 2006 geldende wettelijk toegestane maximum (tabel 7). Met de invoering van de maximering in 2006 is deze beperking vervallen, maar omdat veel gemeenten hun OZB-tarieven maar weinig mochten verhogen, gold deze norm in 2006 en 2007 in de praktijk nog wel enigszins. Met ingang van 2008 zijn de tarieven vrijgegeven. De steden met respectievelijk de laagste en hoogste verhouding tussen beide tarieven zijn Leiden en Rotterdam. Leiden heeft dit jaar net als in voorgaande jaren het tarief voor zakelijk gerechtigden vastgesteld op 100 procent van het tarief voor gebruikers. Rotterdam heeft het tarief voor zakelijk gerechtigden vastgesteld op 133 procent van de tarieven voor gebruikers. Alle grote gemeenten hanteren voor niet-woningen een hoger eigenarentarief dan voor woningen (tabel 7). Gemiddeld ligt het tarief voor niet-woningen op 217 procent van dat voor woningen. Deze verhouding varieert van 142 procent in Heerlen tot 284 procent in 's-Gravenhage. Ook hier is geen sprake meer van een wettelijk maximum aan de tariefverhouding, zoals tot en met 2005 wel het geval was.

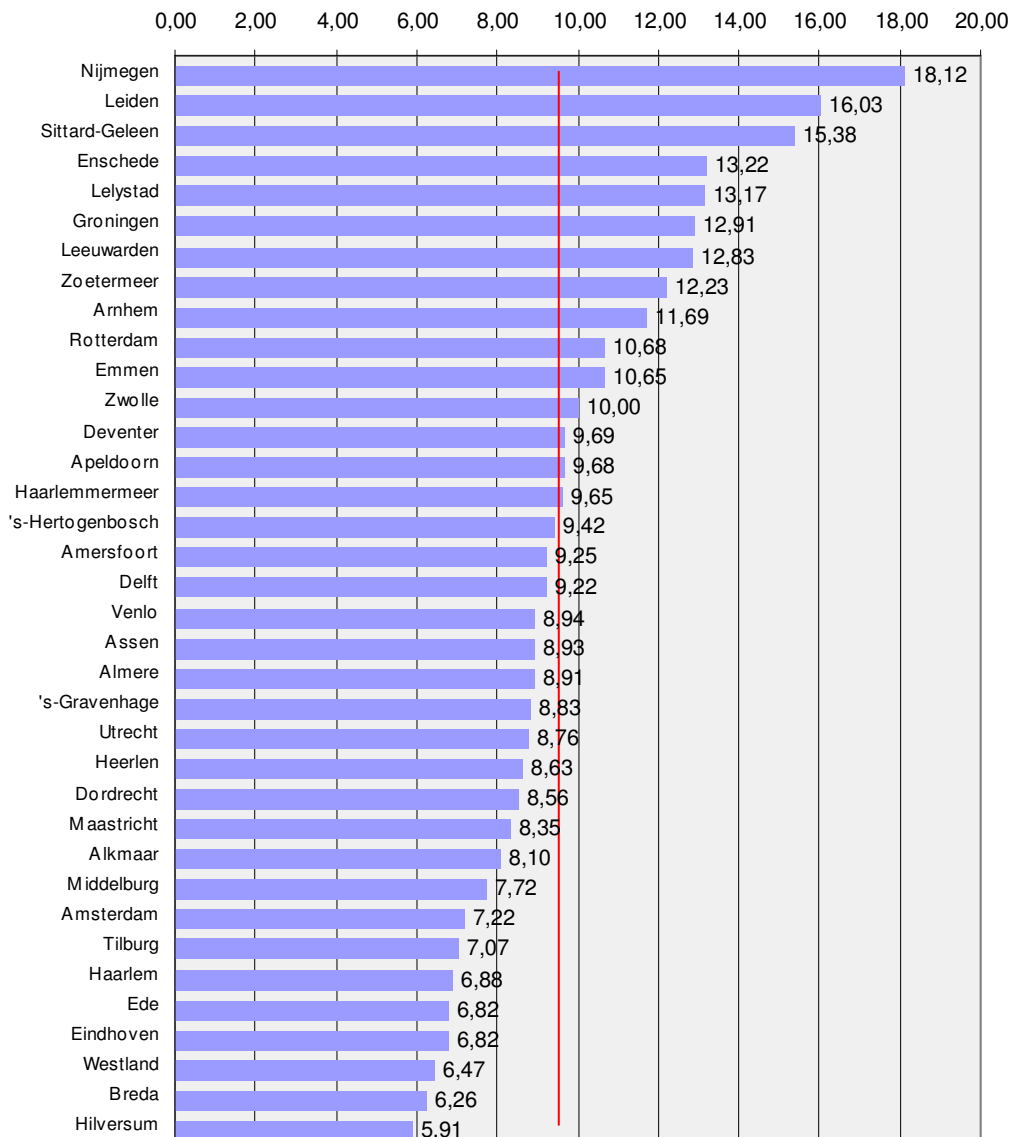
¹³ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 1,4 procent (tabel 5).

¹⁴ De OZB-tarieven van Haarlemmermeer zijn ten tijde van het uitkomen van dit rapport nog niet vastgesteld. De vaststelling staat gepland voor 31 januari 2008. De tarieven zijn al wel in de raadscommissie behandeld.

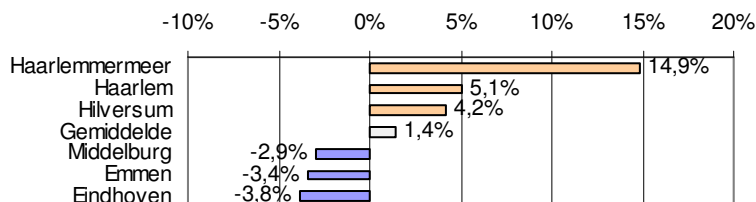
¹⁵ De stijging van de tarieven (gecorrigeerd voor waardeontwikkeling) en daarmee de (op basis van de OZB-tarieven en de WOZ-waarden berekende) OZB-opbrengst voor woningen is 2,8 procent, tegen een stijging van 14,9 procent voor de OZB-opbrengst voor niet-woningen.

¹⁶ Hier wordt uitgegaan van de netto OZB-opbrengst. Deze is gedefinieerd als de bruto opbrengst minus eventuele vermindering in verband met bijvoorbeeld oninbaar zijn (bv. na faillissement) of leegstand (er is dan geen gebruiker). De hier genoemde opbrengsten zijn begrote opbrengsten.

Figuur 3.5 OZB niet-woningen (tarief eigenaar + gebruiker)
 In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.6 Grootste stijgers en dalers OZB niet-woningen (tarief eigenaar + gebruiker; gecorrigeerd voor prijsstijging)

In 2008 is de maximering van de OZB-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen zelf hun tarieven bepalen. Het kabinet heeft daarbij echter bepaald dat de macro-opbrengst van de OZB in 2008 niet meer dan 3,75 procent hoger mag zijn dan in 2007 (zie ook hoofdstuk 5). De totale stijging van de OZB-opbrengst¹⁷ (exclusief areaalontwikkeling¹⁸) in de 36 grote gemeenten bedraagt 1,49 procent en ligt daarmee ruim onder de norm van 3,75 procent (tabel 7). In tabel 7 zijn ook de corresponderende percentages voor de individuele gemeenten weergegeven. Aangezien de norm van 3,75 procent een *macro*-norm betreft, is het niet zinvol om deze percentages direct te vergelijken met de norm. Wel blijkt hieruit dat er veel variatie is tussen de verschillende gemeenten. In sommige gemeenten stijgt de OZB-opbrengst sterk, terwijl zij in andere gemeenten juist daalt.

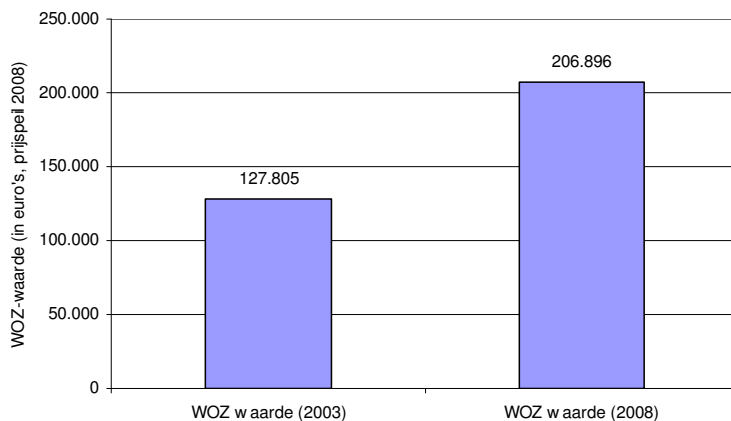
In de afgelopen vijf jaar is de gemiddelde WOZ-waarde gestegen van 128 duizend euro in 2003 naar 207 duizend euro in 2008 (prijspeil 2008; figuur 3.7). Dit heeft echter nauwelijks geleid tot een hogere gemiddelde OZB-aanslag voor de eigenaren van woningen, omdat het gemiddelde OZB-tarief voor eigenaren van woningen (per 2.500 euro WOZ-waarde) in deze periode is afgenomen van 4,04 euro tot 2,51 euro (figuur 3.8). Als gevolg hiervan is de gemiddelde OZB-aanslag voor eigenaren in reële termen vrijwel gelijk gebleven (200 euro in 2003 tegen 203 euro in 2008; figuur 3.9).¹⁹ De totale gemiddelde OZB-aanslag voor woningen is door de afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen in reële termen afgenomen van 361 euro in 2003 (eigenaar plus gebruiker) naar 203 euro in 2008 (eigenaar).

¹⁷ Het betreft hier berekende opbrengsten, niet de begrote opbrengsten. De stijging van de OZB-opbrengst is berekend aan de hand van de OZB-tarieven en de (stijging van de) WOZ-waarde.

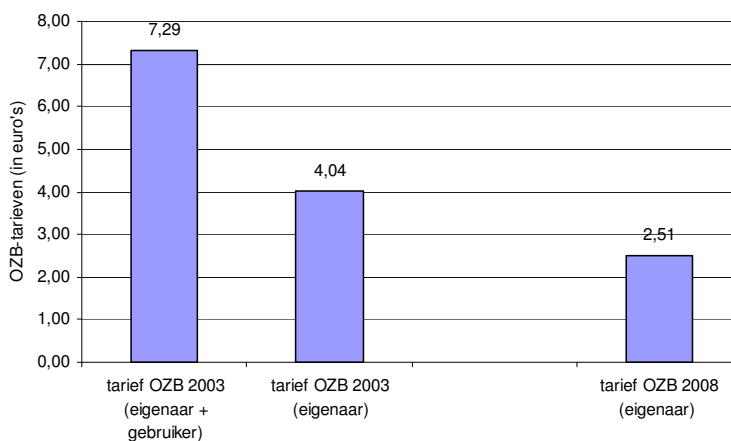
¹⁸ Voor Amsterdam en Deventer is deze waardeestijging niet bekend en is de waardeestijging *inclusief* areaalontwikkeling gebruikt in de berekening in tabel 7. Areaaluitbreiding in deze gemeenten impliceert dat de hier berekende stijging van de OZB-opbrengst hoger is dan de werkelijke stijging exclusief areaalontwikkeling.

¹⁹ Vermenigvuldiging van de WOZ-waarden uit figuur 3.7 en de tarieven uit figuur 3.8 leveren niet de OZB-aanslagen uit figuur 3.9, omdat alle gemiddelden gewogen zijn naar inwonertal.

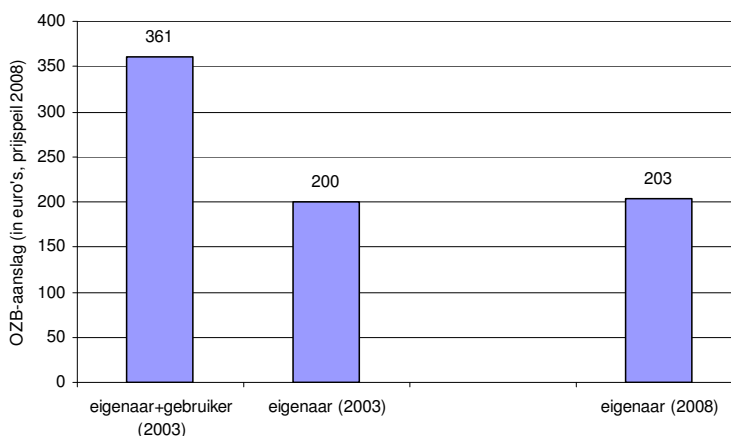
Figuur 3.7 Gemiddelde WOZ-waarde woningen (prijspeil 2008)

Figuur 3.8 Gemiddelde OZB-tarieven woningen (per 2500 euro WOZ-waarde)

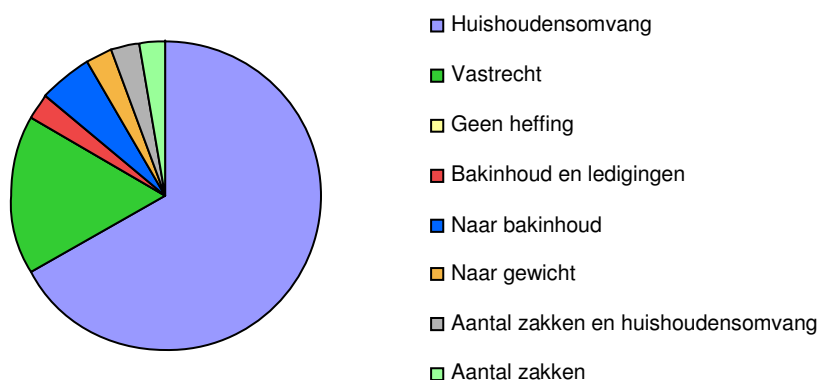
Figuur 3.9 Gemiddelde OZB-aanslag woningen (prijspeil 2008)

3.3. Reinigingsheffingen

In 25 van de 36 gemeenten in dit overzicht is het tarief voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht) gekoppeld aan het aantal huishoudensleden (tabel 8 en figuur 3.10); in één van deze gemeenten (Nijmegen) is het tarief tevens afhankelijk van het aantal zakken. De andere gemeente waar het tarief afhankelijk is van het aantal zakken is Maastricht.²⁰ Zes gemeenten hanteren een vastrecht. In drie gemeenten hangt de aanslag af van de containerinhoud (Apeldoorn, Haarlemmermeer en Middelburg) en in één van deze gemeenten (Apeldoorn) hangt de aanslag tevens af van het aantal ledigingen. In één gemeente (Sittard-Geleen) wordt per kilo afval betaald.

Figuur 3.10 Tariefsysteem reinigingsheffing

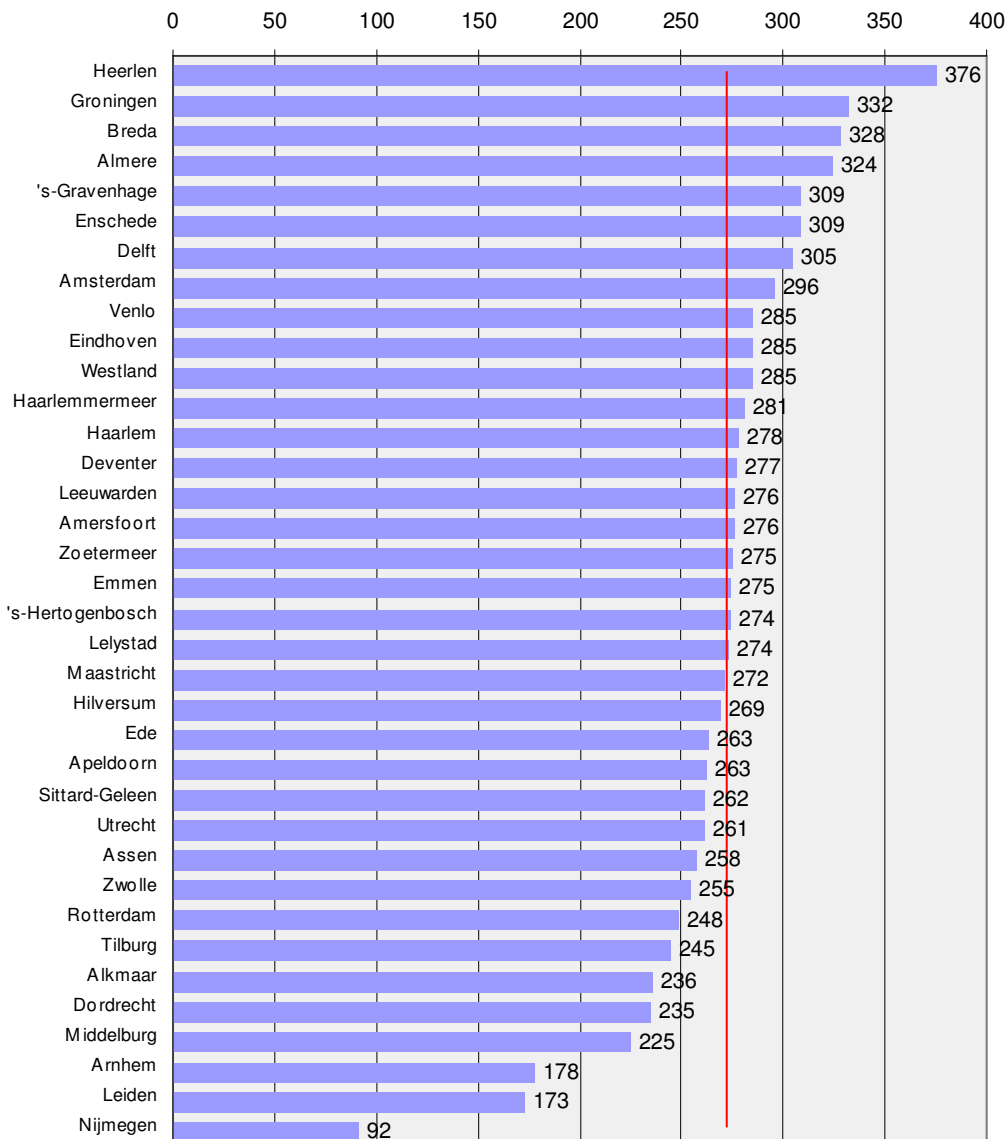

Eénpersoonshuishoudens betalen in de grote gemeenten gemiddeld 224 euro; meerpersoonshuishoudens gemiddeld 272 euro. Meerpersoonshuishoudens betalen het meest in Heerlen (376 euro). Nijmegen heeft met een relatief lage kostendekking (40 procent) het laagste tarief voor meerpersoonshuishoudens (92 euro; figuur 3.11). Het gemiddelde tarief voor meerpersoonshuishoudens steeg met 2,2 procent.²¹ Acht gemeenten verlaagden het tarief, zes andere hielden het constant. In Leeuwarden is het tarief het meest verlaagd, met 6,1 procent. De sterkste verhoging vond plaats in Haarlemmermeer (13,0 procent; figuur 3.12). De oorzaak voor deze relatief grote verhoging is dat deze gemeente vorig jaar nog een heffingskorting hanteerde die werd verdisconteerd in de afvalstoffenheffing. In 2008 wordt geen heffingskorting uitgekeerd door de gemeente.

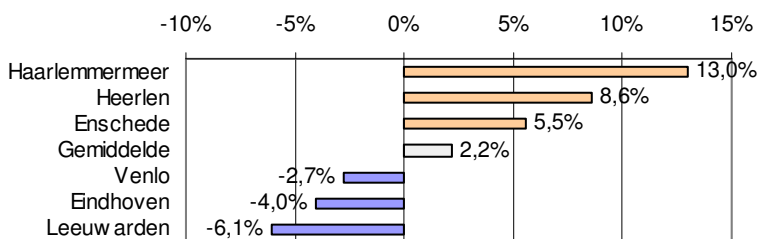
²⁰ In Maastricht en Nijmegen wordt alleen restafval in dure zakken verzameld. Gft-afval wordt kosteloos opgehaald.

²¹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 2,2 procent (tabel 8).

Figuur 3.11 Reinigingsheffing meerpersoonshuizen
In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

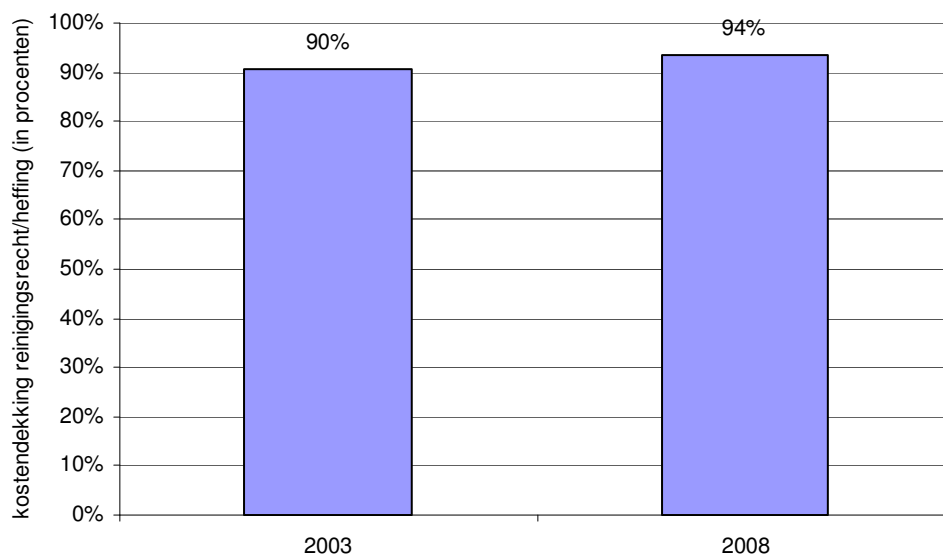
Figuur 3.12 Grootste stijgers en dalers reinigingsheffing meerpersoonshuizens

De kostendekking van de reinigingsheffing bedraagt in de grote gemeenten gemiddeld 93,7 procent (tabel 8). Het laagst is deze dekkingsgraad in Nijmegen (40 procent). In 26 gemeenten worden de kosten volledig uit de heffing gedekt. Doordat de ene gemeente andere kosten toerekent dan de andere is de zeggingskracht van dit kengetal overigens beperkt. Met behulp van de kostendekkingscijfers kan het meerpersoonstarief worden berekend waarbij de opbrengst van de heffing gelijk zou zijn aan de kosten. Dit varieert van 225 euro in Middelburg tot 376 euro in Leiden. Het is niet duidelijk in hoeverre deze verschillen variërende kosten van de afvalinzameling en -verwerking, dan wel verschillen in kostentoerekening weerspiegelen.

In de afgelopen vijf jaar is de gemiddelde kostendekking van de reinigingsheffing gestegen van 90 procent naar 94 procent (figuur 3.13).

Figuur 3.13 Kostendekking reinigingsheffing (2003 en 2008)

3.4. Rioolrecht en rioolheffing

Alle 36 gemeenten kennen een rioolrecht of rioolheffing voor huishoudens. Hiervan kennen dit jaar 23 gemeenten een tarief voor gebruikers van woningen en 25 een tarief voor eigenaren (tabel 9). Twaalf van de grote gemeenten hebben zowel tarieven voor gebruikers als voor eigenaren, alle overige gemeenten hebben tenminste één van beide. Het tarief voor gebruikers betreft doorgaans een vastrecht (13 gemeenten). Twee gemeenten hebben het tarief gekoppeld aan het waterverbruik (Heerlen en Lelystad), vier aan de huishoudensomvang (Dordrecht, Leeuwarden, Leiden en Westland) en vier aan de WOZ-waarde (Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem en Emmen). Dit laatste komt pas enkele jaren voor. Omdat de gemeentelijke uitgaven op het gebied van waterbeheer toenemen en steeds meer werkzaamheden omvatten die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, wordt het bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing (zie ook hoofdstuk 5). Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd. De brede rioolheffing wordt in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren kunnen gemeenten kiezen welke variant ze gebruiken. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.²² De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, en ook het tariefsysteem is hetzelfde als voor het rioolrecht, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Dit jaar hebben vijf gemeenten een brede rioolheffing ingevoerd (Alkmaar, Ede, Leeuwarden, 's-Hertogenbosch en Venlo). In het vervolg van dit Belastingoverzicht wordt de term rioolrecht gebruikt in brede zin, dat wil zeggen in de betekenis van 'rioolrecht en/of rioolheffing', tenzij anders vermeld.

In de grote gemeenten betalen éénpersoonshuishoudens als gebruikers van woningen gemiddeld 32 euro en meerpersoonshuishoudens 36 euro. Dit zijn kleine bedragen doordat 13 gemeenten²³ geen tarief voor gebruikers kennen: de "nullen" halen het gemiddelde omlaag. Voor zowel éénpersoonshuishoudens als meerpersoonshuishoudens bedraagt het laagste tarief dat boven nul ligt 23 euro (Tilburg) en het hoogste tarief 195 euro (Hilversum).

Het tarief voor eigenaren van woningen bedraagt gemiddeld 95 euro, en varieert voor zover boven nul van 45 euro (Westland) tot 230 euro (Nijmegen). Het gemiddelde gecombineerde tarief ligt met 131 euro 7,1 procent hoger dan vorig jaar (figuur 3.14, figuur 3.15 en tabel 9).²⁴ De mutatie varieert van een daling met 9,3 procent (in Lelystad) tot een verhoging met 67,3 procent (in Zoetermeer, dat daarmee de kostendekking optrekt naar 37 procent, en het laagste tarief houdt).

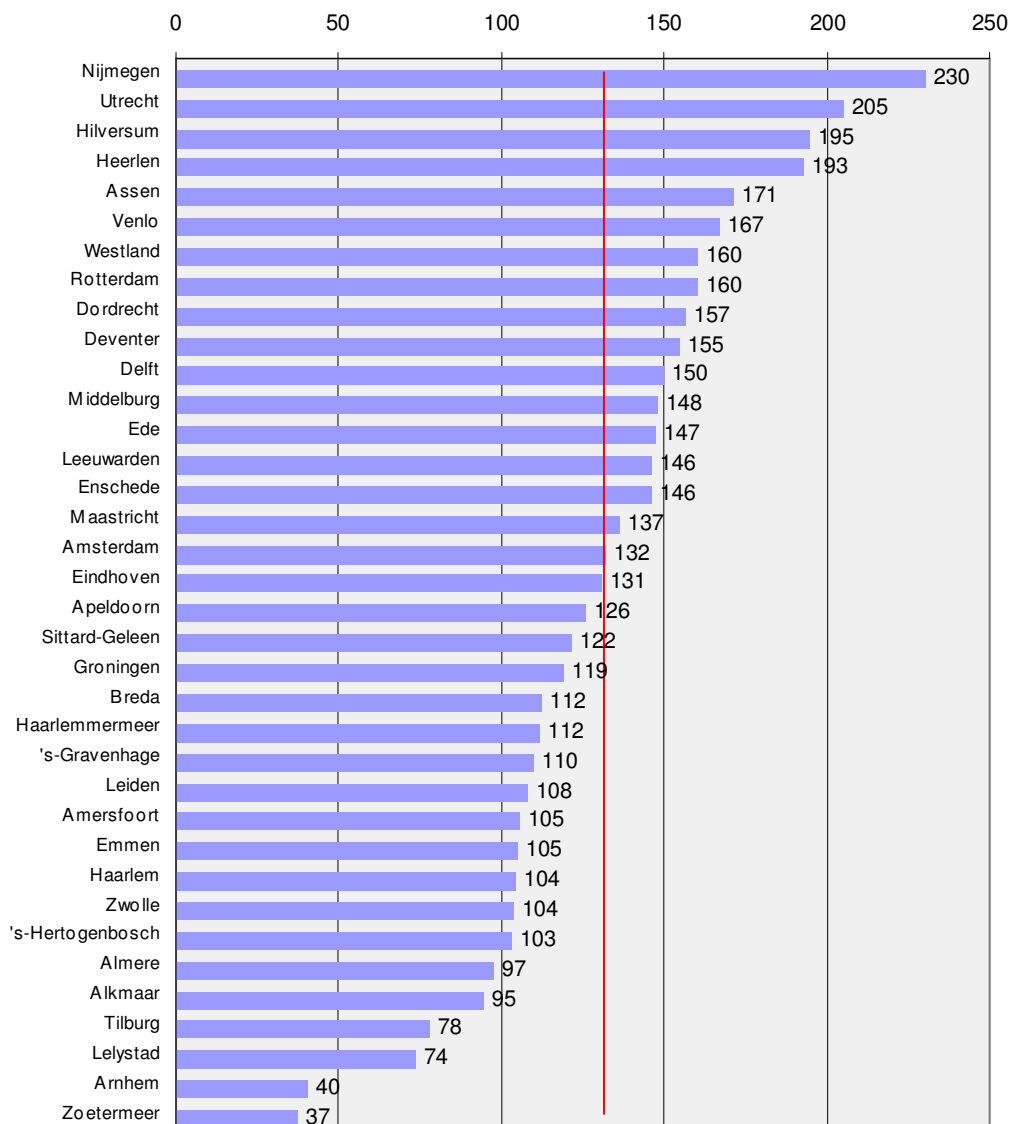
²² C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

²³ Het genoemde aantal betreft meerpersoonshuishoudens; voor éénpersoonshuishoudens betreft dit 14 gemeenten.

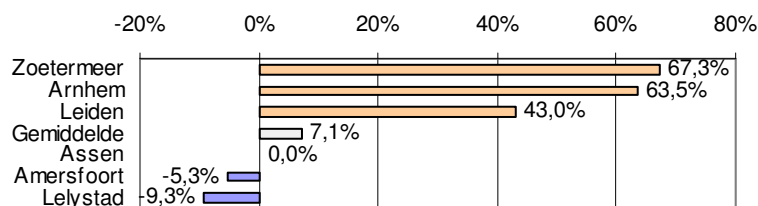
²⁴ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 9,5 procent (tabel 9).

Figuur 3.14 Rioolrecht en rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, meerpersoonshuishouders

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

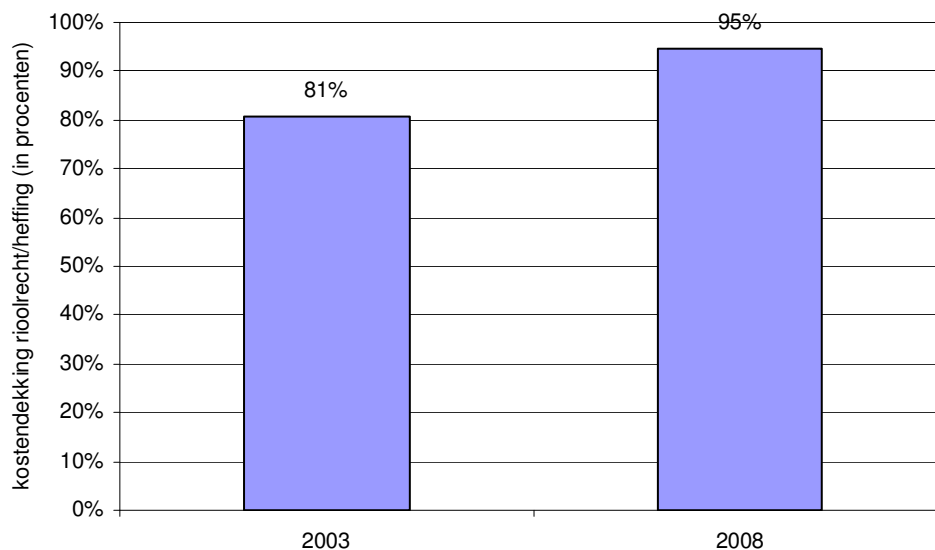

Figuur 3.15 Grootste stijgers en dalers rioolrecht en rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, meerpersoonshuishouders

In 23 gemeenten is de kostendekking 100 procent. Het gemiddelde ligt op 95 procent. Vijf jaar geleden was de gemiddelde kostendekking van het rioolrecht nog 81 procent (figuur 3.16). Tabel 9 laat ook zien bij welk tarief het rioolrecht kostendekkend zou zijn. Dit varieert van 78 euro in Tilburg tot 230 euro in Nijmegen. Net als bij de reinigingsheffing weerspiegelen deze verschillen zowel verschillen in de feitelijke kosten van de riolering als verschillen in de kostentoe rekening.

Figuur 3.16 Kostendekking rioolrecht en rioolheffing

Het gemiddelde tarief van het rioolrecht van alle gemeenten is het afgelopen decennium in reële termen gemiddeld met 2,8 procent per jaar gestegen.²⁵ De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in achterstallig onderhoud, sanering van overstorten en het aansluiten van percelen in het buitengebied. Ook de komende jaren zijn forse investeringen nodig, omdat een groot deel van de riolering moet worden vervangen. Daarnaast neemt zoals hierboven besproken al jaren de kostendekking van de rioolrechttopbrengsten toe. Een steeds kleiner gedeelte van de rioleringsuitgaven wordt uit algemene middelen bekostigd. De inperking van de mogelijkheid om OZB te heffen – door de maximering in 2006 en 2007, maar ook door de macro-norm vanaf 2008 – versterkt deze trend. Bovendien betekent de invoering van de rioolheffing dat er meer kostensoorten uit de heffing mogen worden betaald. Naar verwachting zal de jaarlijkse stijging van de tarieven voorlopig ver boven de inflatie blijven uitkomen.²⁶ Mede omdat de gevolgen van nieuwe regelgeving nog niet geheel

²⁵ Dit percentage betreft de tariefontwikkeling voor meerpersoonshuishoudens. Bron: *Atlas van de lokale lasten 2007*, COELO, blz. 14.

²⁶ Een uitgebreide analyse van de (verwachte) kostenontwikkeling van de riolering is te vinden in E.Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, COELO-rapport 06-3, Groningen, 2006.

duidelijk zijn is de toekomstige lastenstijging niet nauwkeurig in te schatten (zie ook hoofdstuk 5). De stichting Rioned verwacht echter dat het gemiddelde rioolrecht het komende decennium zal verdubbelen.²⁷ In 2008 lijkt de invoering van de brede rioolheffing nog geen sterke opwaartse invloed op de tarieven te hebben. Van de vijf gemeenten die deze heffing hebben ingevoerd heeft slechts één gemeente ('s-Hertogenbosch) een bovengemiddelde stijging van het tarief (stijging van 12,9 procent bij een gemiddelde van 9,5 procent) bij een gelijkblijvende kostendeckking.

²⁷ Stichting Rioned, *Rioleringsatlas van Nederland*, 2005, Ede.

3.5. Secretarieleges

Een paspoort kost in 33 van de 36 grote gemeenten 48,35 euro, ofwel het wettelijke maximum (tabel 10). Hiervan is 21,93 euro voor het Rijk en 26,42 euro voor de gemeente.²⁸

De overige drie gemeenten hanteren een tarief dat vijf eurocent onder dit wettelijk maximum ligt, waardoor de gemiddelde prijs van een paspoort gelijk is aan 48,35 euro. Deze gemiddelde prijs ligt 1,9 procent hoger dan een jaar geleden.^{29,30} Vorig jaar bedroeg de stijging nog 20,4 procent, voornamelijk vanwege de invoering van een nieuw model paspoort met hogere productiekosten in de loop van 2006.

Bij de rijbewijzen zijn de verschillen aanzienlijk groter. Gemiddeld bedragen de kosten 43,98 euro, 0,4 procent meer dan vorig jaar (figuur 3.17 en figuur 3.18).³¹ De prijsstijging is daarmee aanzienlijk lager dan vorig jaar, toen de gemiddelde prijs steeg met 10,3 procent, mede vanwege de invoering van het nieuwe rijbewijs op creditcardformaat (nieuw rijbewijsdocument of NRD). De beperkte prijsstijging dit jaar wordt onder andere veroorzaakt doordat minister Eurlings (Verkeer en Waterstaat) gemeenten met hoge tarieven heeft gevraagd de tarieven te verlagen. Indien de tarieven onvoldoende worden verlaagd wordt er mogelijk een maximum gesteld aan het tarief (zie ook paragraaf 5.5). De prijs van een rijbewijs loopt uiteen van 29,50 euro (Venlo) tot 62,00 euro (Deventer).

Een gewaarmerkt afschrift GBA, in de volksmond ook wel “uittreksel uit het bevolkingsregister” genoemd, kost gemiddeld 8,74 euro (stijging 3,3 procent; figuur 3.19 en figuur 3.20).³² Figuur 3.20 toont alleen de grootste stijgers voor dit tarief, omdat er hier geen sprake is van dalers. Inwoners van Zwolle zijn het meest kwijt (14,45 euro), die van Emmen het minst (5,30 euro).

²⁸ Staatsblad 2007, nr. 534.

²⁹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 1,9 procent (tabel 10).

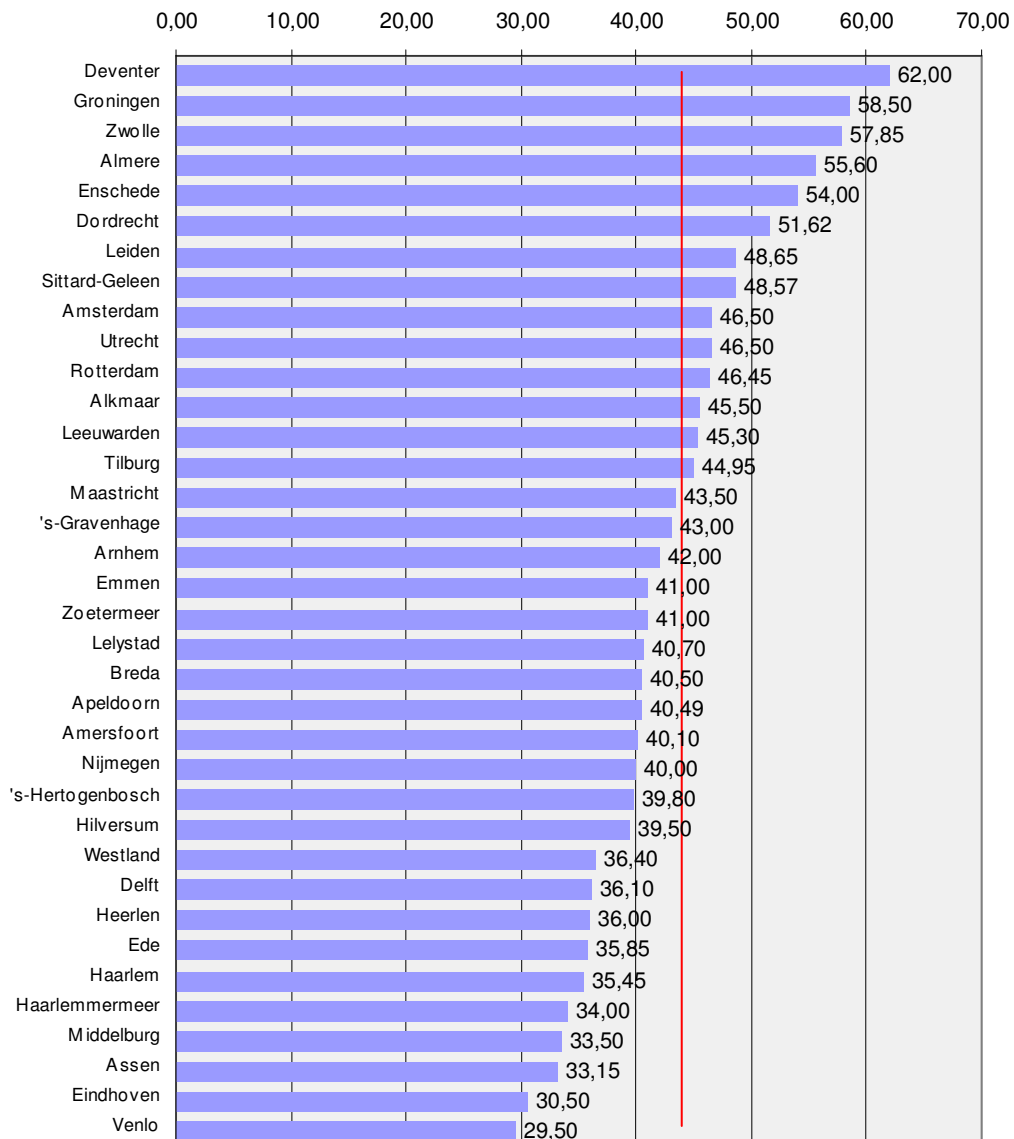
³⁰ Vanwege de kleine verschillen tussen gemeenten zijn in dit overzicht geen figuren opgenomen van de tarieven voor paspoorten en de bijbehorende grootste stijgers.

³¹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 0,8 procent (tabel 10).

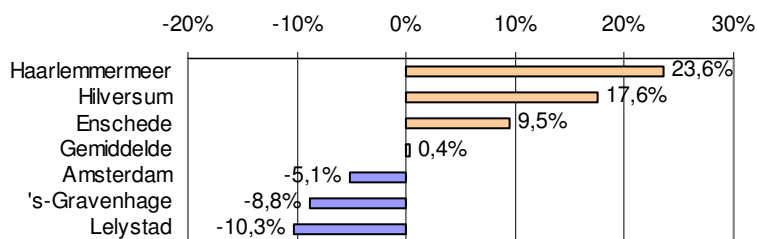
³² Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 3,3 procent (tabel 10).

Figuur 3.17 Rijbewijs

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

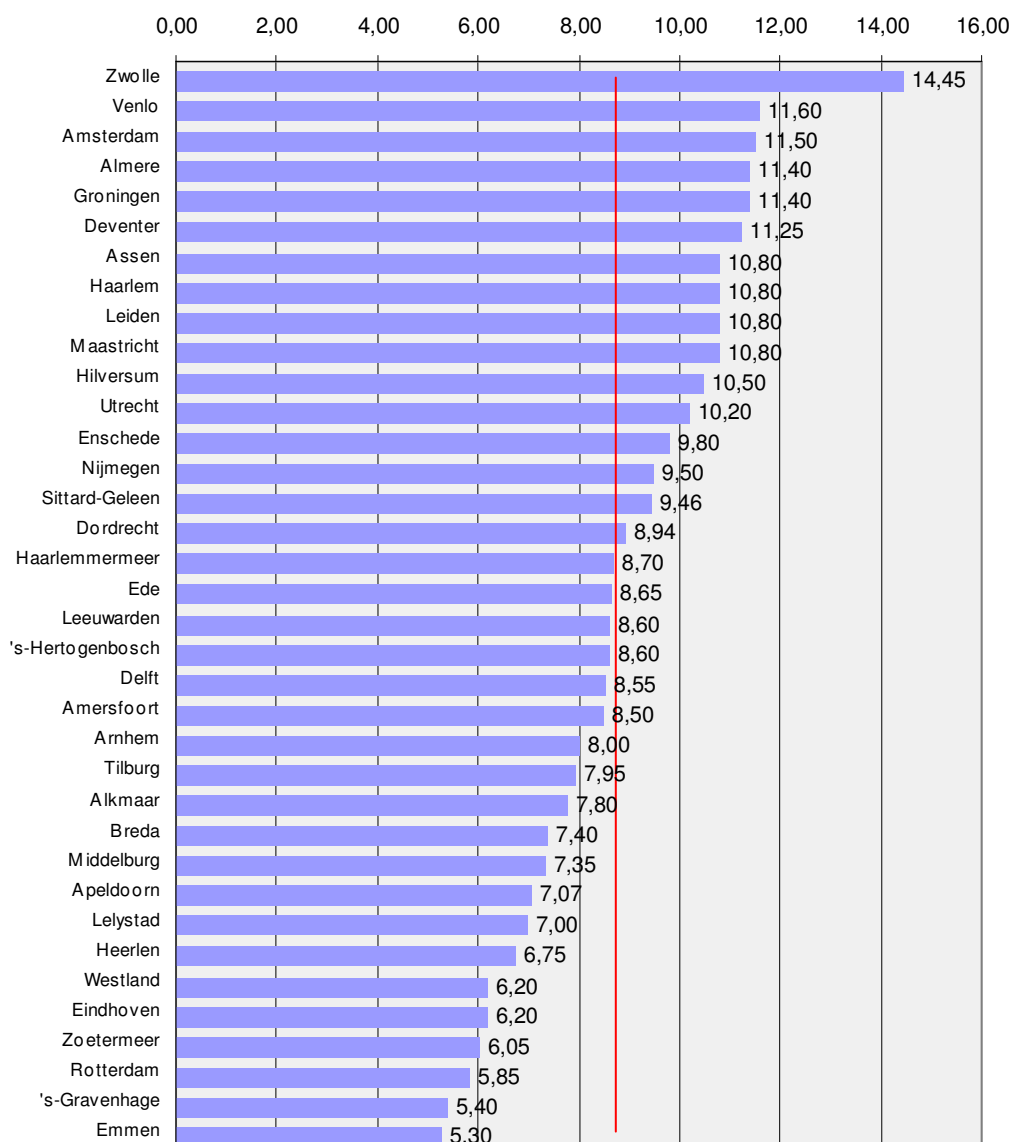

Figuur 3.18 Grootste stijgers en dalers rijbewijs

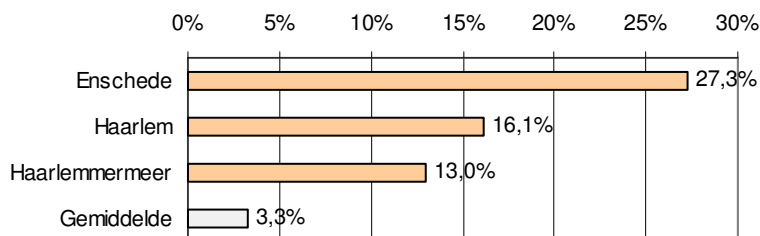

Figuur 3.19 Uittreksel GBA

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.20 Grootste stijgers uittreksel GBA

3.6. Kwijtschelding

Alle onderzochte gemeenten hanteren een kwijtscheldingnorm van 100 procent, en voeren wat dit betreft dus een zo ruim mogelijk beleid.

Het rioolrecht voor gebruikers van woningen valt overal volledig onder het kwijtscheldingbeleid. Voor het rioolrecht dat van eigenaren wordt geheven is zelden kwijtschelding mogelijk, door de verplichte vermogenstoets.

Ook de reinigingsheffing valt in alle onderzochte gemeenten onder het kwijtscheldingsbeleid. De meeste gemeenten verlenen volledige kwijtschelding voor de reinigingsheffing. In vijf gemeenten wordt de reinigingsheffing gedeeltelijk kwijtgescholden: Apeldoorn, Groningen, Maastricht, Nijmegen en Sittard-Geleen. Groningen scheldt ten hoogste 57 procent van het aanslagbedrag kwijt. Met ingang van 2007 krijgen mensen die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten wel volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. De overige vier gemeenten hanteren een diftarsysteem. Door de reinigingsheffing niet volledig kwijt te schelden, blijft de prikkel om zo min mogelijk afval aan te bieden behouden.

4. Woonlasten

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de gemeentelijke woonlasten: omvang, ontwikkeling en samenstelling. Vervolgens worden de gemeentelijke woonlasten vergeleken met andere belangrijke woonlasten, zoals heffingen van andere overheden en de kosten van energie en water.

4.2. Gemeentelijke woonlasten

OMVANG EN STIJGING

Tellen we voor een meerpersoonshuishouden (in een woning met gemiddelde waarde) OZB, reinigingsheffing en rioolrecht op en verminderen we dit met een eventuele heffingskorting, dan ontstaat een indicator voor de woonlasten.³³ Gemiddeld bedragen deze woonlasten in de grote gemeenten 606 euro (tabel 2 en figuur 4.1). Dat is 3,0 procent hoger dan vorig jaar.³⁴ De woonlasten zijn het laagst in Tilburg (493 euro) en het hoogst in Heerlen (752 euro). De woonlasten daalden het sterkst in Amersfoort (1,9 procent). De grootste verhoging vond plaats in Leiden (7,8 procent; figuur 4.2). Deze verhoging is het gevolg van de invoering van een ander tariefsysteem voor het rioolrecht door Leiden per 2008.³⁵ Het tarief van driepersoonshuishoudens van Leiden ligt overigens nog steeds onder het gemiddelde.

De woonlasten voor huurders met een minimuminkomen bedragen gemiddeld 5 euro (tabel 2). Dit gemiddelde bedrag is laag, omdat de woonlasten in de meeste grote gemeenten volledig worden kwijtgescholden. Alle onderzochte gemeenten hanteren bij de kwijtschelding de 100%-norm, maar niet altijd komt de gehele aanslag voor kwijtschelding in aanmerking.

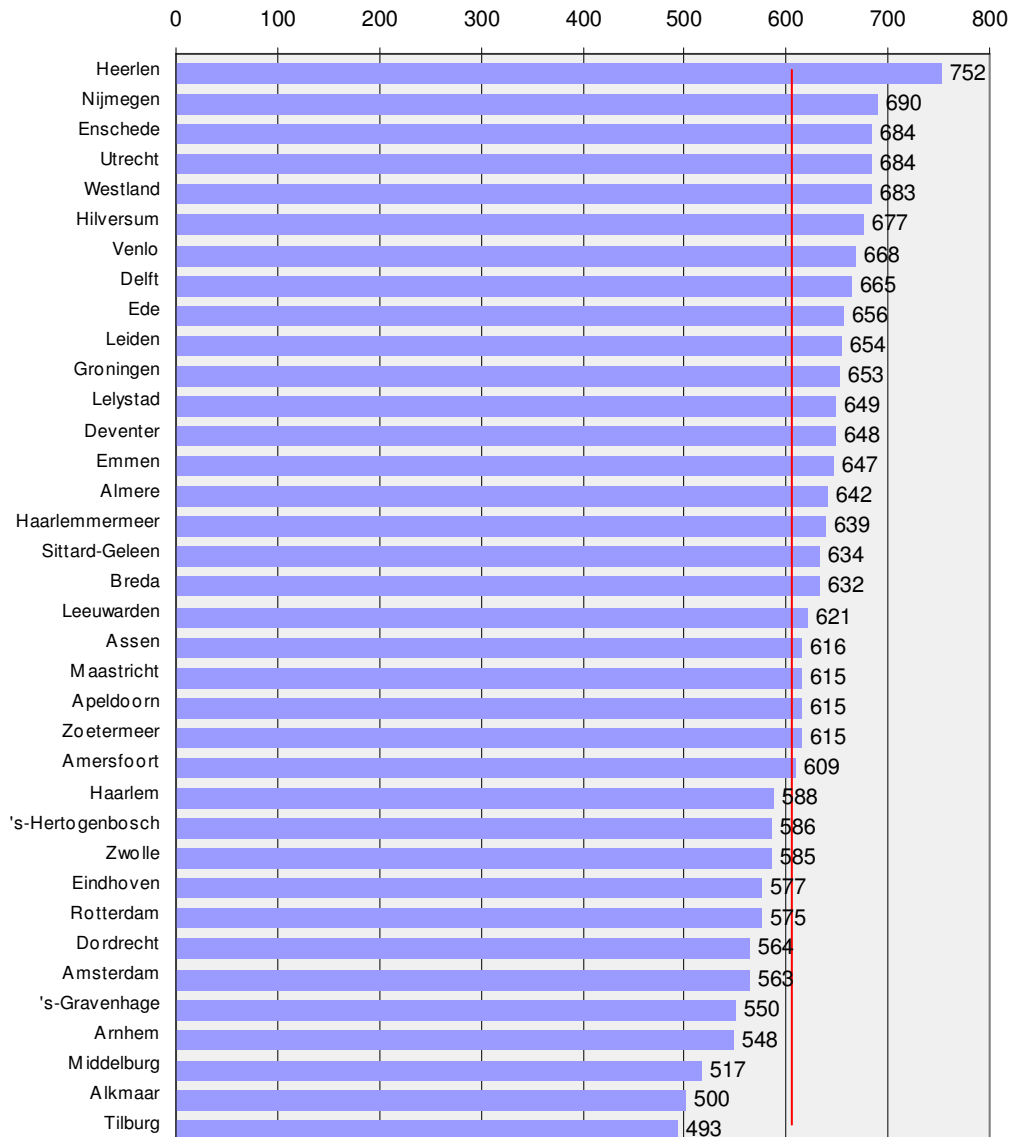
³³ In 2008 hanteert geen van de onderzochte gemeenten een heffingskorting.

³⁴ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 3,0 procent.

³⁵ Leiden maakt bij het rioolrecht nu onderscheid tussen één-, twee- en driepersoonshuishoudens. De stijging van de woonlasten is 7,8 procent voor een driepersoonshuishouden in Leiden. Indien in plaats hiervan het rioolrecht voor tweepersoonshuishoudens zou worden opgenomen, dan zouden de woonlasten in Leiden met minder sterk stijgen (3,7 procent).

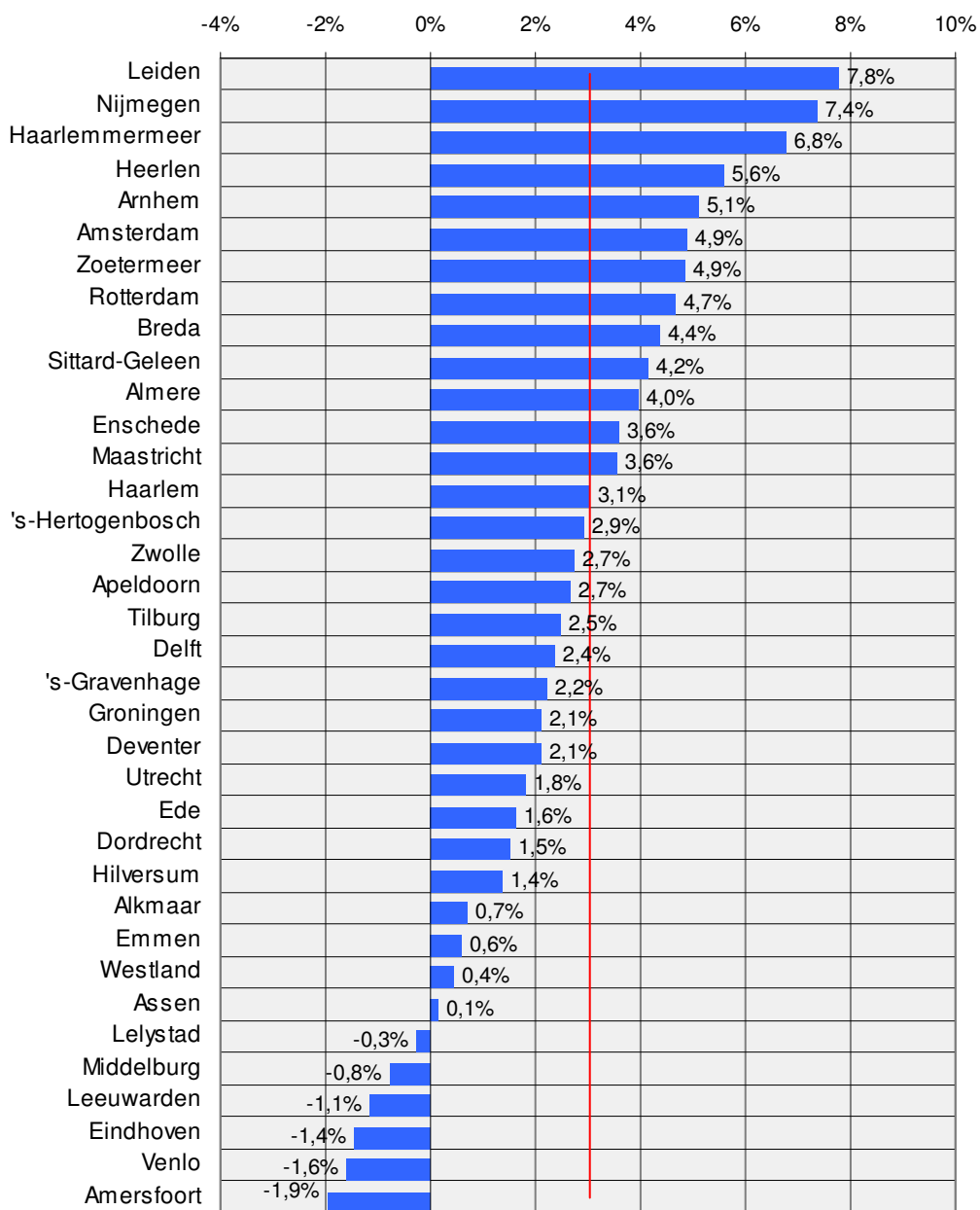
Figuur 4.1 Woonlasten

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 4.2 Mutatie woonlasten 2007-2008

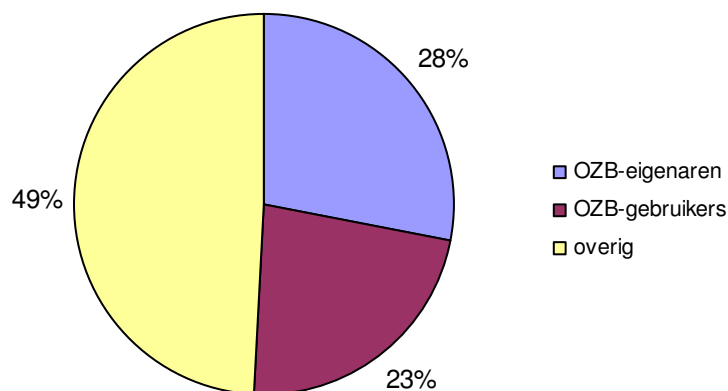
In procenten. De rode lijn geeft de gemiddelde mutatie weer.

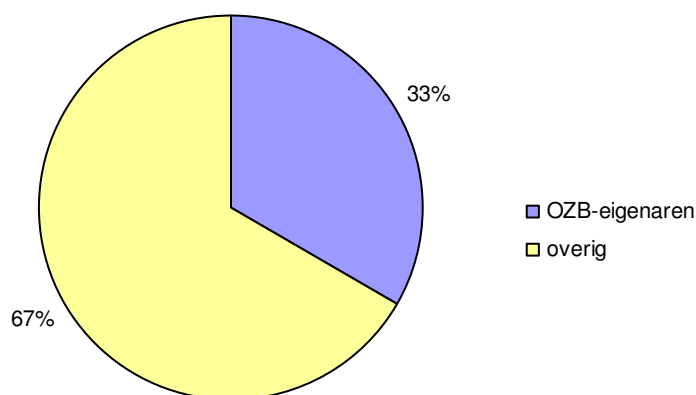
SAMENSTELLING

Het aandeel van de OZB in de gemeentelijke woonlasten is, voornamelijk door de afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen, in vijf jaar afgenomen van 51 procent naar 33 procent (figuur 4.3 en figuur 4.4).³⁶

Figuur 4.3 Aandeel OZB in gemeentelijke woonlasten (2003)

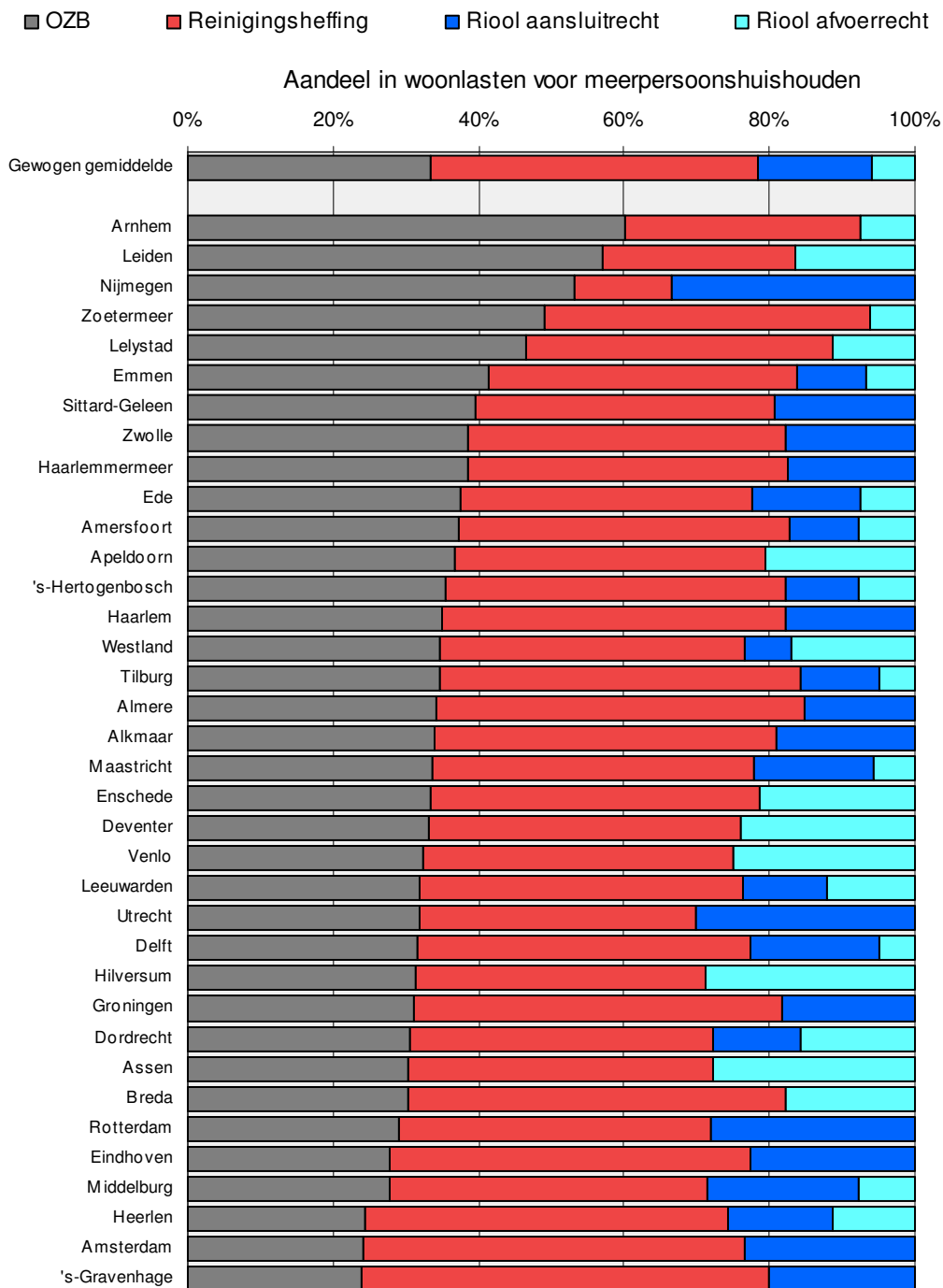
Figuur 4.4 Aandeel OZB in gemeentelijke woonlasten (2008)

In 2008 neemt de onroerendezaakbelasting gemiddeld 33 procent van de woonlasten in de grote gemeenten voor haar rekening, de reinigingsheffingen 45 procent en het rioolrecht 22 procent. De verschillen tussen gemeenten zijn echter groot (figuur 4.5). Zo ontvangt Arnhem de woonlasten voor 60 procent via de OZB, terwijl 's-Gravenhage, Amsterdam en Heerlen slechts 24 procent van de woonlasten via die belasting binnen krijgen.

³⁶ Gecorrigeerd voor inflatie en zonder aftrek van de zalmkorting waren de woonlasten 708 euro in 2003 en 606 euro in 2008.

Figuur 4.5 De lokale belastingmix

BRUTO EN NETTO WOONLASTEN

Omdat de belastingcapaciteit via het gemeentefonds maar gedeeltelijk wordt verevend hebben gemeenten met een relatief lage woningwaarde een hoger OZB-tarief nodig dan gemeenten met een relatief hoge woningwaarde om eenzelfde opbrengst te genereren (zie paragraaf 3.2). Het gevolg is dat gemeenten met hoge (bruto) woonlasten niet altijd het meest

overhouden aan de door hen geheven belastingen. Het vergelijken van deze woonlasten tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk.

Om hiervoor te corrigeren zijn de woonlasten opnieuw berekend, na aftrek van het per saldo-effect van de eigeninkomstenmaatstaf van de algemene uitkering. Dit zijn de netto woonlasten (tabel 1 en tabel 2). Bij de berekening wordt rekening gehouden met het feit dat de kortingen op basis van de eigeninkomstenmaatstaf weer terugvloeien in het gemeentefonds.³⁷ De netto woonlasten zijn lager dan de bruto woonlasten als de belastinggrondslag bovengemiddeld is (en de algemene uitkering dus lager); ze zijn hoger voor gemeenten met een lage belastinggrondslag (en dus een hogere uitkering).

Het verschil in de twee ranglijsten van gemeenten met betrekking tot bruto en netto woonlasten is echter niet zeer groot. De twee gemeenten (Tilburg en Alkmaar) met de laagste bruto woonlasten (493 euro en 500 euro) hebben ook de laagste netto woonlasten (507 euro en 519 euro). Tevens heeft de gemeente met de hoogste bruto woonlasten (Heerlen, 752 euro) eveneens de hoogste netto woonlasten (797 euro). Het grootste verschil tussen de beide ranglijsten betreft de positie van Hilversum (13 plaatsen). Hilversum heeft relatief hoge bruto woonlasten (en staat op de 31^e plaats van de 36), maar valt wat betreft netto woonlasten in de middenmoot (met een 18^e plaats).

4.3. Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten

Gemeentelijke woonlasten zijn bijkomende woonlasten, in de zin dat ze bovenop de kosten van de woning zelf (huur of rentekosten en onderhoudskosten) komen. Ze bestaan uit de kosten van enkele direct met wonen samenhangende voorzieningen (riolering, afvalverwijdering) en uit (een klein deel van) de kosten van activiteiten die op meer indirecte wijze bijdragen aan het woongenot (van wegenonderhoud tot bibliotheekexploitatie), en die via de OZB worden gefinancierd.

In deze paragraaf vergelijken we de gemeentelijke woonlasten (gemiddeld van alle gemeenten, niet alleen de grote) met enkele andere belangrijke bijkomende woonlasten, namelijk het eigenwoningforfait (voorheen huurwaardeforfait) in de inkomstenbelasting, waterschapsheffingen en de kosten van gas, elektriciteit en water. Die laatste kosten splitsen we uit in de netto kosten van energie en water zelf en de belasting hierop: energiebelasting (voorheen regulerende energiebelasting), belasting op grondwater, belasting op leidingwater en BTW.³⁸ Cijfers voor 2008 zijn nog niet voorhanden. Bij elkaar gaat het om 3.412 euro per huishouden in 2007.

Figuur 4.6 laat zien dat het aandeel van de gemeentelijke woonlasten in deze bijkomende woonlasten niet meer dan 18 procent bedraagt.³⁹ De grootste kostenpost bestaat uit de prijs

³⁷ Voor de berekeningswijze zie hoofdstuk 6.

³⁸ Er zijn natuurlijk altijd meer bijkomende woonlasten te bedenken, zoals bijvoorbeeld verzekeringen.

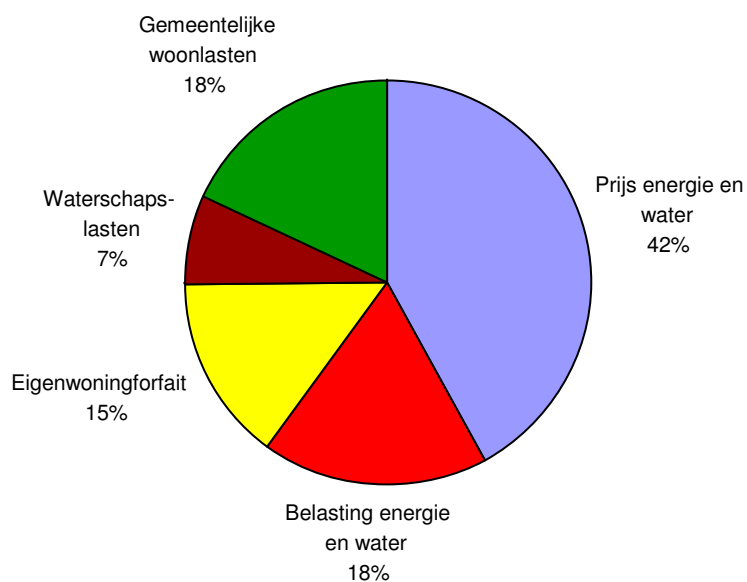
³⁹ Uitgangspunten: eigen (tussen)woning met in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde, cv op gas, drie personen, modaal inkomen, gemiddeld energie en waterverbruik, gemiddelde energie- en watertarieven. Eigen berekening op basis van gegevens van het CBS, CPB, NIBUD, het Ministerie van Financiën, VEWIN, NIPO en COELO.

van energie en water (42 procent). De daarover betaalde belasting neemt 18 procent van de woonlasten in beslag, het eigenwoningforfait 15 procent en de waterschapsheffingen (ingezetenenomslag, omslag gebouwd en wvo) 7 procent.

Het bedrag dat gemiddeld wordt betaald aan belastingen op energie en water is in de laatste jaren aanzienlijk gestegen (82 procent van 1998 tot 2007, gecorrigeerd voor inflatie). Dit is het gevolg van de keuze het belastingstelsel te “vergroenen”. De netto kosten van energie en water fluctueren zonder een duidelijke trend te vertonen.⁴⁰ Het eigenwoningforfait is bij een modaal inkomen in 2001 gedaald doordat het marginale belastingtarief voor die inkomensgroep toen is verlaagd. De gemeentelijke woonlasten vertonen – afgezien van de afschaffing van de gebruikersheffing OZB - geen duidelijke trend.

COELO en VNG zijn van plan om een woonlastenmonitor te ontwikkelen die het verloop van de woonlasten in brede zin systematisch in kaart gaat brengen.

Figuur 4.6 Woonlasten voor gemiddeld meerpersoonshuishouden, 2007

⁴⁰ Zie ook M.A. Allers en C. Hoeben, *Achtergronden van tariefstijgingen van gemeentelijke belastingen*, COELO-rapport 04-04, Groningen, 2004, blz. 10.

5. Achtergronden gemeentelijke belastingen

5.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beknopte beschrijving van de gemeentelijke belastingen die in dit overzicht voorkomen. Ook de kwijtschelding van lokale belastingen komt in dit hoofdstuk aan de orde.

De gemeenteraad bepaalt welke belastingen een gemeente heft, welke heffingsmaatstaven worden gehanteerd en welke tarieven daarbij gelden. De raad stelt hiertoe belastingverordeningen vast. De belastingen die geheven mogen worden zijn limitatief vastgesteld in de Gemeentewet en enkele andere wetten. De gemeente kan uit het beschikbare menu zijn eigen keus maken, maar kan geen belastingen invoeren die niet op de kaart staan. In een land als België mogen gemeenten wel zelf belastingen bedenken. Ook wat betreft de heffingsmaatstaven en tarieven bestaan in Nederland relatief veel beperkingen. Voor alle gemeentelijke belastingen geldt dat het te betalen bedrag niet afhankelijk mag worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige.⁴¹ In veel andere landen mag dat wel.

De terminologie op het terrein van de gemeentelijke belastingen is enigszins verwarrend. De begrippen belastingen, heffingen en rechten worden niet altijd consequent gehanteerd. In dit overzicht gaan wij hier pragmatisch mee om.

Gemeentelijke belastingen zijn in *economische* zin te onderscheiden in “echte” belastingen (ook wel het eigen belastinggebied genoemd), waarvan de opbrengst naar de algemene middelen vloeit, en bestemmingsheffingen of retributies, waarvan de opbrengst voor een bepaald doel gebruikt dient te worden (zoals bijvoorbeeld de rioolrechten). De begrote opbrengst van een bestemmingsheffing mag de begrote kosten niet overschrijden. Wat in de praktijk onder die kosten verstaan mag worden is echter niet altijd duidelijk.⁴²

In *juridische* zin kunnen we onderscheid maken tussen belastingen, die geheven worden ongeacht of de belastingplichtige van een bepaalde dienst gebruik maakt (bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing), en rechten, die alleen worden geheven als de gemeente een dienst verleent aan de belastingplichtige (zoals het reinigingsrecht).

5.2. Onroerendezaakbelastingen⁴³

De onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn de belangrijkste gemeentelijke belastingen, niet alleen wat betreft de opbrengst maar ook doordat deze opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus vrij mag worden besteed. De OZB worden geheven op basis van artikel 220 van de Gemeentewet. Er zijn twee onroerendezaakbelastingen: één voor gebruikers en één

⁴¹ Gemeentewet, artikel 219.

⁴² Zie verder Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, Juli 2007.

⁴³ Een goed overzicht van recente ontwikkelingen en jurisprudentie is te vinden op www.wozinformatie.nl.

voor eigenaren van onroerende zaken. Beide konden tot 2006 geheven worden van woningen en van niet-woningen. Met ingang van 2006 is de heffing van gebruikers van woningen afgeschaft.

Verschillende categorieën onroerende zaken zijn van de OZB vrijgesteld, zoals cultuurgrond, natuurterreinen en kerkgebouwen. In aanvulling op de verplichte vrijstellingen kan de gemeente nog andere onroerende zaken vrijstellen.

Het tarief heeft betrekking op eenheden van 2.500 euro economische waarde. Deze waarde wordt regelmatig opnieuw vastgesteld conform de Wet waardering onroerende zaken (WOZ). Vanaf 2007 gebeurt dit jaarlijks. De waardepeildatum ligt één jaar eerder, zodat de WOZ-waarde voor 2008 wordt vastgesteld naar het waardeniveau op 1 januari 2007.

Wat betreft de tarieven golden tot 2006 twee beperkingen. In de eerste plaats mocht het tarief voor eigenaren niet hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. In de tweede plaats was de mate waarin het tarief voor niet-woningen mocht afwijken van dat voor woningen begrensd. Deze beperkingen werden met ingang van 2006 vervangen door een systeem van tariefmaximering. De resterende drie OZB-tarieven – voor eigenaren van woningen, en voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen – waren elk aan een afzonderlijk maximum gebonden. Naast deze maximumtarieven werd toen ook een maximale tariefstijging ingevoerd om te voorkomen dat gemeenten met tarieven onder het maximum, maar boven het drempeltarief, “te snel” naar het maximum toe konden bewegen. Tarieven onder een drempeltarief konden tot dat drempeltarief worden verhoogd, voor tarieven op of boven het drempeltarief gold een maximale stijging. Voor 2007 bedroeg de maximale tariefstijging 2,75 procent.

Met ingang van 2008 is de maximering van de OZB-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen weer zelf weten hoe hoog hun tarieven zijn, met dien verstande dat het kabinet heeft bepaald dat de macro-opbrengst van de OZB in 2008 niet meer dan 3,75 procent hoger mag zijn dan in 2007.⁴⁴ Deze macronorm is niet in wetgeving vastgelegd. In het bestuursakkoord met de VNG is afgesproken dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd. Dat zou betekenen dat gemeenten collectief kunnen worden gestraft als een aantal van hen de OZB-opbrengst sterk laat toenemen. Dat lijkt geen optimaal controlemechanisme. De macronorm zal in 2010 worden geëvalueerd. Het kabinet kan dan desgewenst alsnog een wettelijk mechanisme van limitering en compensatie via het gemeentefonds instellen.

De relatieve limieten die in 2006 werden vervangen door het maximeringsysteem zijn bij de afschaffing van de maximering niet teruggekomen. Het tarief voor eigenaren mag nu dus hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. In de tweede plaats is de mate waarin het tarief voor niet-woningen mag afwijken van dat voor woningen niet langer begrensd.

⁴⁴ De oorsprong van dit percentage is in nevelen gehuld. Het is inclusief inflatie, en exclusief areaalontwikkeling.

5.3. Reinigingsheffingen

Gemeenten kunnen de kosten van de afvalinzameling en -verwerking op twee manieren aan huishoudens in rekening brengen: via een reinigingsrecht of (zoals meestal) via een afvalstoffenheffing. Slechts één van beide heffingen wordt opgelegd. De afvalstoffenheffing (Wet milieubeheer, artikel 15.33) heeft in juridische zin een belastingkarakter: er dient te worden betaald, ongeacht of er daadwerkelijk afval wordt aangeboden. Bij het reinigingsrecht (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) is alleen diegene belastingplichtig die van de reinigingsdienst (of afvalcontainers) gebruik maakt. Beide reinigingsheffingen zijn bestemmingsheffingen, hetgeen betekent dat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar moet worden gebruikt om de kosten te dekken van de afvalinzameling en -verwerking. Desgewenst kunnen deze kosten ook (deels) uit de algemene middelen worden gedekt.

Er zijn gemeenten die ook bedrijfsafval inzamelen. Deze verhalen de kosten met een reinigingsrecht. Bedrijven die een particulier bedrijf inschakelen voor hun afval betalen geen reinigingsrecht.

Binnen gemeenten komen soms verschillende tarieven voor. In Amsterdam bepalen de deelraden de tarieven, en in heringedeelde gemeenten blijven verschillende tariefsystemen soms enkele jaren naast elkaar bestaan. Burgers die dit laatste in strijd vinden met het gelijkheidsbeginsel vinden bij de rechter geen gehoor.⁴⁵

De meeste gemeenten stellen het tarief afhankelijk van de huishoudensomvang (59 procent) of hanteren een vastrecht (17 procent).⁴⁶ Een toenemend aantal gemeenten (18 procent) koppelt het tarief aan de hoeveelheid aangeboden afval (diftar). Dit blijkt een effectieve manier te zijn om het afvalaanbod te laten dalen, onder meer doordat glas- en papierbakken beter worden benut.⁴⁷ In dit Belastingoverzicht houden we bij de berekening van de woonlasten rekening met het feit dat diftargemeenten minder afval inzamelen (zie hoofdstuk 6).

5.4. Rioolrecht en rioolheffing

Gemeenten kunnen de kosten van het beheren en in stand houden van het rioolstelsel verhalen door rioolrecht te heffen. De opbrengst van het rioolrecht is net als die van de reinigingsheffingen geoormerkt. Tot en met 2005 kenden enkele tientallen gemeenten geen rioolrecht. Zij bekostigden de riolering via de OZB. Door de gedeeltelijke afschaffing en de maximering van de OZB in 2006 werd dit minder goed mogelijk. Daarom voerden veel gemeenten die nog geen rioolrecht (voor huishoudens) hadden in 2006 alsnog een rioolrecht

⁴⁵ Hof Den Haag, 21 december 2000, nr. BK-00/221. Zie ook 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, oktober 2001, blz. 11.

⁴⁶ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2007*, blz. 46-47.

⁴⁷ M.A. Allers, P. Kooreman, V. Linderhof en D. Wiersma, 'Betalen per kilo remt afvalaanbod', *B&G*, april 1999, blz. 25-26 of V. Linderhof, P. Kooreman, M. Allers and D. Wiersma, Weight-Based Pricing in the Collection of Household Waste; the Oostzaan Case, *Resource and Energy Economics*, Vol. 23, oktober 2001, pp. 359-371.

in. Slechts vijf gemeenten hadden in 2006 nog geen rioolrecht voor huishoudens. De laatste twee grote gemeenten zonder rioolrecht voerden dit in 2007 in (Arnhem en Leeuwarden).

Rioolrecht (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) kan zowel van de eigenaar als van de gebruiker van de woning worden geheven.⁴⁸ Vaak gaat het om een vast bedrag. Wordt de gebruiker aangeslagen dan is het tarief vaak gekoppeld aan de huishoudensomvang of het waterverbruik. Dit laatste gebeurt in 12 procent van alle gevallen.⁴⁹ Uit onderzoek blijkt echter dat het waterverbruik minder gevoelig is voor prijsprikkels dan het afvalaanbod.⁵⁰ Diftar heeft bij het rioolrecht dan ook minder zin dan bij de reinigingsheffing. Een tarief gekoppeld aan de WOZ-waarde van de woning komt de laatste jaren steeds meer voor, tot onbegrip van sommige Tweede Kamerleden.⁵¹

Het tarief voor eigenaren is in de praktijk vrijwel altijd een vast bedrag per aansluiting. Een tarief gekoppeld aan de WOZ-waarde is hier – net als bij het gebruikerstarief – in opmars.⁵²

Over de vraag welke kosten wel en niet via het rioolrecht mogen worden gedekt bestaat – net als bij andere rechten – de nodige onduidelijkheid.⁵³ Bij het rioolrecht is dit probleem groter, omdat gemeenten die zowel een tarief voor de eigenaar als voor de gebruiker kennen, moeten aangeven welk deel van de kosten aan welk recht wordt toegerekend.⁵⁴ Objectieve criteria hiervoor bestaan niet. Deloitte heeft in opdracht van het ministerie van BZK een Handreiking kostentoerekening opgesteld, maar ook die beantwoordt niet alle vragen op dit terrein.⁵⁵

Doordat het traditionele rioolrecht een retributie is, kunnen in principe alleen activiteiten die de individuele belastingplichtige ten goede komen uit de opbrengst van deze heffing worden bekostigd. Het gemeentelijke waterbeheer omvat echter steeds meer werkzaamheden die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, zoals het afvoeren van regenwater en het

⁴⁸ De rechtbank in Arnhem zorgde in april 2007 voor een lichte paniek onder gemeenten door de Nijmeegse rioolrechtenverordening onverbindend te verklaren omdat alleen van eigenaren werd geheven. Dat zou in strijd zijn met het evenredigheidsbeginsel. Het Gerechtshof Arnhem heeft op 9 oktober 2007 in hoger beroep beslist dat de wet een gemeente wel degelijk vrijlaat om ervoor te kiezen rioolrecht te heffen van alleen eigenaren of daarnaast ook van gebruikers.

⁴⁹ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2007*, blz. 52-53.

⁵⁰ Zie P. Kooreman, 'De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik', *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183 en J.M. Dalhuisen en P. Nijkamp, 'De economie van H₂O', *ESB*, 6 oktober 2000.

⁵¹ Zie de vragen van de leden Koopmans en De Pater-van der Meer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, Aanhangsel, 1172).

⁵² De Hoge Raad (25 oktober 2002, nr. 36638) heeft bepaald dat een aan het oppervlak van het eigendom gerelateerd tarief voor de eigenarenheffing eveneens is toegestaan.

⁵³ Zie bijvoorbeeld A.W. Schep, J.J. Verbeek en J.A. Monsma, *De gemeentelijke milieuheffingen onderzocht*, ESBL, Rotterdam, 2004.

⁵⁴ Zie bijvoorbeeld 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, november 2001, blz. 13.

⁵⁵ Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, juli 2007.

grondwaterbeheer. De gemeentelijke uitgaven op dit gebied nemen aanzienlijk toe als gevolg van het in 2003 gesloten Nationaal Bestuursakkoord Water en van de Europese kaderrichtlijn water.⁵⁶ Daarom wordt het bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing. Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd. De brede rioolheffing wordt in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren kunnen gemeenten kiezen welke variant ze gebruiken. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.⁵⁷ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Hoe sterk de kosten zullen stijgen hangt af van de mate van wateroverlast die acceptabel wordt gevonden. Het is nog onduidelijk in hoeverre gemeenten op dit terrein normen krijgen opgelegd.

5.5. Secretarieleges

In sommige gevallen is het nodig om te bewijzen dat opgegeven persoonsgegevens juist zijn (zoals bij de eerste aanvraag van een rijbewijs, of een aanmelding bij een opleidingsinstituut). Er wordt dan gevraagd een “gewaarmerkt afschrift GBA” te overleggen, in de volksmond ook wel “uittreksel uit het bevolkingsregister”. Dit is een officiële verklaring waaruit de naam/adres/woonplaatsgegevens van een persoon blijken en de juiste schrijfwijze van de namen. De gemeentelijke basisadministratie (GBA), die sinds 1 oktober 1994 bestaat, bevat de persoonsgegevens van elk lid van de Nederlandse bevolking.

Voor dienstverlening in de vorm van het afgeven van paspoorten of rijbewijzen en het verstrekken van een uittreksel uit de GBA mag de gemeente een vergoeding vragen. De begrote opbrengst van deze vergoedingen mag de begrote kosten niet overstijgen. Het bedrag dat een gemeente voor een paspoort mag vragen is gemaximeerd, en bedraagt in 2008 48,35 euro (2007: 47,45 euro).⁵⁸ Hiervan gaat 21,93 euro naar het Rijk. Er is geen maximum gesteld aan het te vragen tarief voor een rijbewijs of voor een afschrift GBA.

Prijsverschillen tussen gemeenten kunnen samenhangen met verschillen in doelmatigheid, verschillen in de mate van kostendekkendheid of verschillen in service (avondopenstelling of niet, korte of lange wachttijd voor het loket). In principe mogen de geheven rechten niet meer dan kostendekkend zijn, maar dit geldt niet voor elk tarief afzonderlijk, zodat kruissubsidiëring mogelijk is. Verschillen in tarieven voor gemeentelijke dienstverlening roepen bij sommigen veel weerstand op. In de rapportage ‘Lokaal Loket’ van de MDW-werkgroep *Benchmark gemeentelijke dienstverlening*⁵⁹ is de aanbeveling gedaan de

⁵⁶ E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, COELO-rapport 04-03, Groningen, mei 2004.

⁵⁷ C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

⁵⁸ Dit is geregeld in het Besluit paspoortgelden (artikel 6), dat jaarlijks wordt aangepast.

⁵⁹ *Lokaal Loket*, Rapport van de MDW-werkgroep Benchmark Gemeentelijke Dienstverlening (aanbiedingsbrief: Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 24036, nr. 260).

mogelijkheden te onderzoeken om transparantie te vergroten en tariefsverschillen in te perken. De naar aanleiding hiervan ingestelde werkgroep Tarieven concludeerde dat de tariefsverschillen tussen gemeenten niet zo groot zijn dat ingrijpen gewenst is.⁶⁰ Wel bleek de manier waarop de tarieven tot stand komen vaak weinig transparant. Het kabinet zag in de conclusies geen aanleiding om gemeenten wat betreft hun tarieven aan banden te leggen.⁶¹ In de zomer van 2007 heeft minister Eurlings verklaard dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt.⁶² Dit naar aanleiding van pressie door de ANWB. Hij kondigde aan de prijzen openbaar te maken⁶³ en heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen. Ook denkt hij aan maximering. Ook voor bouwleges willen sommigen maxima invoeren.⁶⁴ Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen ze minder kosten toe aan de paspoortverstrekking of de verstrekking van bouwvergunningen, of hanteren ze een lagere kostendekking. Gemeenten zullen de kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen leiden vermoedelijk tot hogere lasten elders.

5.6. Kwijtschelding

De voorwaarden waarbinnen gemeenten kwijtschelding van belastingen en heffingen mogen verlenen zijn omschreven in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Deze ministeriële regeling is middels artikel 255 van de Gemeentewet ook van toepassing verklaard op de belastingen van gemeenten. De gemeenteraad heeft slechts de vrijheid te besluiten minder kwijt te schelden dan de rijksregels toestaan (bij afzonderlijk besluit), of zelfs in het geheel geen kwijtschelding te verlenen. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen.

Artikel 26 van de Invorderingswet 1990 bepaalt dat kwijtschelding van belastingschulden kan worden verleend als een belastingplichtige zijn of haar aanslag slechts met buitengewoon bezwaar kan voldoen. Om vast te stellen of iemand voor kwijtschelding in aanmerking komt, wordt eerst nagegaan of vermogen aanwezig is. Is vermogen boven de vastgestelde limieten aanwezig, dan kan geen kwijtschelding worden verleend. Is geen vermogen aanwezig, dan dient de betalingscapaciteit te worden vastgesteld. Om de betalingscapaciteit vast te stellen wordt eerst het netto-bestedbare inkomen berekend: dit is het netto inkomen na aftrek van een aantal vaste lasten. Van het netto besteedbaar inkomen worden vervolgens de kosten van bestaan (ook wel: kwijtscheldingsnorm) afgetrokken. Deze kwijtscheldingsnorm is met ingang van 1995 voor lagere overheden vastgesteld op maximaal 95 procent van de relevante

⁶⁰ Deloitte & Touche, *Verschillen in leges van gemeentelijke diensten*, 2003.

⁶¹ Niet-dossierstuk 2003-2004, bzk0300540, Tweede Kamer, 25 september 2003.

⁶² Kabinetsplan aanpak administratieve lasten, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 515, nr. 200.

⁶³ Deze prijzen worden al enige jaren gepubliceerd in de *Atlas van de lokale lasten* (COELO) en waren dus al beschikbaar.

⁶⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 844, nr. 41.

bijstandsnorm, en vanaf 1997 op maximaal 100 procent van de bijstandsnorm.⁶⁵ Is de aldus vastgestelde betalingscapaciteit positief, dan moet 80 procent hiervan voor belastingbetaling worden opgeëist (voor zover nodig om de aanslag te voldoen). De rest kan worden kwijtgescholden. Is geen betalingscapaciteit aanwezig, dan kan de gehele belastingschuld worden kwijtgescholden. Hoewel kwijtschelding formeel dus pas mogelijk is na individuele toetsing, komt het ook voor dat aan bepaalde groepen generiek kwijtschelding wordt verleend.

Gemeenten hebben in groten getale gebruik gemaakt van de hen geboden mogelijkheid hun kwijtscheldingsbeleid te verruimen. Slechts enkele gemeenten hanteren een kwijtscheldingsnorm lager dan de maximaal toegestane 100 procent.⁶⁶ Bij het rioolrecht en vooral de reinigingsheffingen komt gedeeltelijke kwijtschelding vrij veel voor. Dit is vooral zo bij gemeenten waar het tarief gerelateerd is aan het watergebruik of het afvalaanbod. Door geen volledige kwijtschelding te verlenen willen deze gemeenten de prikkel om de afvalstroom of het waterverbruik te beperken handhaven.

Een beperkt aantal gemeenten heeft de kwijtscheldingregeling vervangen door een soortgelijke regeling die valt onder het gemeentelijke armoedebeleid. Hierdoor zijn deze gemeenten niet gebonden aan de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Dit maakt het mogelijk soepeler te zijn, zowel wat betreft normen als wat betreft toetsingsprocedure.

⁶⁵ Het Rijk zelf blijft een percentage van 90 hanteren, waardoor de betalingscapaciteit voor rijksbelastingen vrijwel altijd groter is dan die voor gemeentelijke belastingen.

⁶⁶ *Atlas van de lokale lasten 2007*, COELO, blz. 70-71.

6. Verantwoording

Bij de berekeningen die ten grondslag liggen aan de gegevens in dit Belastingoverzicht moesten op verschillende plaatsen uitgangspunten worden gekozen. Deze worden hieronder kort toegelicht.

GEMIDDELDEN

Amsterdam kent binnen haar grenzen verschillende tarieven voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht). In dit overzicht zijn voor deze gemeente gewogen gemiddelden gebruikt.

Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden. Waar nultarieven voorkomen, zoals bij het rioolrecht, zijn de “nullen” in de berekening van de gemiddelden meegenomen.

UITGANGSPUNTEN WATERVERBRUIK EN AFVALAANBOD

Daar waar tarieven aan waterverbruik (rioolrecht) of afvalaanbod (reinigingsheffing) zijn gerelateerd zijn veronderstellingen gemaakt om te komen tot jaarbedragen per huishouden. Hiervoor is zoveel mogelijk aangesloten bij landelijke gemiddelden. Het afvalaanbod wordt echter gecorrigeerd voor de invloed van diftar op het afvalaanbod.

Huishoudens in gemeenten waar per kilo afval, vuilniszak of containerlediging wordt betaald (diftar) bieden over het algemeen minder afval aan dan huishoudens in andere plaatsen. Uit recent wetenschappelijk onderzoek zijn vuistregels af te leiden over het afvalaanbodverminderende effect van de verschillende diftarsystemen.⁶⁷ Betalen per kilo of per zak blijkt 50 procent minder restafval op te leveren en 60 procent minder gft-afval dan een betalingswijze die los staat van de hoeveelheid aangeboden afval. Betalen per containerlediging levert 25 procent minder restafval op en 35 procent minder gft-afval. Een tarief dat samenhangt met de inhoud van de container, maar niet met het aantal ledigingen, heeft een verwaarloosbaar klein effect op het afvalaanbod.

Het CBS houdt bij hoeveel huishoudelijk afval de gemiddelde Nederlander jaarlijks produceert. Gecombineerd met aannames omtrent het soortelijk gewicht van afval is op grond van bovenstaande gegevens voor de diverse tariefsystemen te berekenen van hoeveel zakken, ledigingen of kilo's moet worden uitgegaan om bedragen per huishouden te berekenen.⁶⁸

Diftar heeft bij het rioolrecht veel minder invloed dan bij de reinigingsheffing (zie paragraaf 3.4). Wij houden er daarom geen rekening mee. Waar van toepassing is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 50 m³ en voor een

⁶⁷ E. Dijkgraaf en R. Gradus (2004), *Cost savings in unit-based pricing of household waste*, *Resource and Energy Economics*, 26, 353-371.

⁶⁸ We gaan er verder van uit dat zakken en bakken vol worden aangeboden, en dat een meerpersoonshuishouden bestaat uit drie personen.

meerpersoonshuishouden van drie personen en een waterverbruik van 150 m³. Waar tot een verbruik van 250 m³ hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

ONROERENDEZAAKBELASTINGEN

De OZB-aanslag per huishouden is berekend door uit te gaan van de in de betreffende gemeente gevonden gemiddelde WOZ-waarde. Die waarde wordt gedeeld door 2.500 euro en vermenigvuldigd met het relevante tarief.

Deze methode wijkt enigszins af van de berekening van de aanslag voor een bestaand pand. Bij een werkelijk bestaand pand wordt de WOZ-waarde gedeeld door 2.500 euro en vervolgens naar beneden afgerond. Dit aantal gehele eenheden wordt met het tarief vermenigvuldigd om het te betalen bedrag te berekenen. Als dezelfde werkwijze wordt gehanteerd bij een gemiddelde woningwaarde, wordt zowel bij een aantal eenheden van 50,01 als van 50,99 naar beneden afgerond. Dit lijkt niet juist, omdat het niet om een feitelijk pand gaat, maar om een gemiddelde, dat aangeeft hoe hoog het niveau in die gemeente is. Hoe dit gemiddelde precies wordt afgerond is dan van het toeval afhankelijk. In het zojuist gegeven voorbeeld zou afronding een waardeverschil van 2 procent verbloemen.

Gevolg van de gekozen methode is dat de gemiddelde OZB-aanslag enkele euro's hoger uitkomt dan bij afronden. Het voordeel van de betere vergelijkbaarheid weegt hier wat ons betreft tegen op.

GESTANDAARDISEERD OZB-TARIEF

Gemeenten met duur onroerend goed kunnen met relatief lage tarieven een hoge OZB-opbrengst bereiken. Verschillen in belastingcapaciteit worden daarom gecompenseerd via het verdeelsysteem van het gemeentefonds. De gemeentelijke belastingcapaciteit wordt slechts *gedeeltelijk* verevend. De eigeninkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70 procent van de waarde van niet-woningen en 80 procent van de waarde van woningen.⁶⁹ Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald OZB-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn.⁷⁰ Gemeenten met een lage waarde van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge OZB-tarieven. Om de hoogte van de OZB-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn *gestandaardiseerde* tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde OZB-opbrengst per inwoner.

⁶⁹ Hiernaast omvat de eigeninkomstenmaatstaf nog een bedrag per woonruimte, maar dat is voor deze discussie niet zo belangrijk.

⁷⁰ M.A. Allers, Maximering OZB-tarieven benadeelt gemeenten met lage belastingcapaciteit, *B&G*, december 2005, 5-8 en M.A. Allers, Rafelranden van de nieuwe OZB-wetgeving, *Tijdschrift voor Openbare Financien*, 2006, nr. 3, 128-140.

NETTO WOONLASTEN

Met behulp van gestandaardiseerde tarieven kan de hoogte van de OZB in verschillende gemeenten worden vergeleken vanuit het perspectief van de gemeente (wat houdt de gemeente er uiteindelijk aan over, mede gezien de eigeninkomstenmaatstaf). Om de hoogte van de woonlasten vanuit dit zelfde gezichtspunt te kunnen vergelijken gebruiken we de netto woonlasten. Hierbij gaat het er om dat de (bruto) woonlasten hoog zijn in gemeenten met dure woningen, omdat die gemeenten een lagere algemene uitkering ontvangen. Wij compenseren daarom de hoogte van de woonlasten voor de invloed van de eigeninkomstenmaatstaf.

De zo berekende netto woonlasten geven weer wat de gemeente per saldo – dus na rekening te houden met de verevening van belastinggrondslag – overhoudt aan de belastingheffing. De netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra OZB-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de bruto woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de bruto woonlasten opgeteld.

Tabellen

Tabellen

Tabel 1 Woonlasten 2007

Tabel 2 Woonlasten 2008

Tabel 3 Algemene gegevens

Tabel 4 OZB woningen

Tabel 5 OZB niet-woningen

Tabel 6 Totale OZB-opbrengst

Tabel 7 Tariefdifferentiatie OZB en mutatie OZB-opbrengst

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Tabel 9 Rioolrecht en rioolheffing

Tabel 10 Secretarieleges

Toelichting

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer één derde blauw, één derde grijs en één derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. De getallen zijn als het ware op volgorde gezet en in drie gelijke delen gehakt, die elk een kleur kregen. In enkele gevallen zijn de verschillen tussen gemeenten zeer klein. Als gevolg hiervan kunnen de afgeronde getallen zoals weergegeven in de tabellen identiek zijn, maar toch een andere achtergrondkleur hebben. Soms levert de methode geen drie maar twee kleuren op: dit is het geval als één bepaalde waarde sterk overheerst.

Witte cellen in de tabellen geven aan dat de desbetreffende gemeente het gevraagde niet heeft aangeleverd.

Tabel 1 Woonlasten 2007

Meerpersoonshuishouden in woning met gemiddelde waarde (euro)

	OZB-Eigenaar	Reinigingsheffing	Rioolrecht	Woonlasten ¹	Netto woonlasten ²	minimuminkomen ³	Woonlasten
Alkmaar	167,81	235,60	93,30	496,71	511,06	0,00	
Almere	212,39	308,74	96,15	617,28	650,06	0,00	
Amersfoort	227,24	282,36	111,32	620,92	613,02	0,00	
Amsterdam	133,01	288,61	115,42	537,04	516,85	0,00	
Apeldoorn	219,94	259,51	119,71	599,16	588,19	0,00	
Arnhem	322,50	174,00	24,75	521,25	534,76	0,00	
Assen	181,44	262,44	171,24	615,12	654,73	0,00	
Breda	186,37	318,24	101,16	605,77	596,89	0,00	
Delft	205,49	297,80	146,32	649,61	662,70	0,00	
Deventer	215,07	269,40	150,12	634,59	654,48	0,00	
Dordrecht	169,38	234,96	150,86	555,20	590,14	0,00	
Ede	240,79	262,92	141,72	645,43	636,28	0,00	
Eindhoven	159,20	297,00	129,00	585,20	588,57	0,00	
Emmen	267,59	274,68	100,93	643,20	683,67	0,00	
Enschede	223,87	292,44	143,88	660,19	700,89	52,80	
Groningen	204,40	323,76	111,75	639,91	672,39	153,51	
Haarlem	195,35	272,36	102,44	570,15	553,19	0,00	
Haarlemmermeer	239,70	248,40	110,35	598,45	574,94	0,00	
Heerlen	181,15	345,92	185,14	712,21	750,75	0,00	
Hilversum	207,20	268,92	191,28	667,40	624,76	0,00	
Leeuwarden	190,94	294,45	142,29	627,68	669,49	0,00	
Leiden	364,56	167,00	75,52	607,08	602,68	0,00	
Lelystad	296,42	273,69	81,00	651,11	690,65	0,00	
Maastricht	201,10	264,01	128,96	594,07	599,63	15,14	
Middelburg	148,12	225,15	147,75	521,02	540,30	0,00	
Nijmegen	358,75	92,62	191,50	642,86	651,41	17,20	
Rotterdam	167,62	235,73	145,97	549,32	579,02	0,00	
's-Gravenhage	131,69	304,80	101,48	537,97	545,83	0,00	
's-Hertogenbosch	204,85	273,00	91,48	569,33	549,77	0,00	
Sittard-Geleen	242,79	253,53	112,00	608,32	628,63	0,29	
Tilburg	169,73	237,24	74,26	481,23	490,24	0,00	
Utrecht	211,56	254,76	205,24	671,56	676,70	0,00	
Venlo	218,78	293,16	167,16	679,10	706,77	0,00	
Westland	237,74	284,93	157,69	680,36	667,33	0,00	
Zoetermeer	294,88	269,00	22,30	586,18	598,46	0,00	
Zwolle	224,47	248,57	96,25	569,29	577,73	0,00	
Laagste	132	93	22	481	490	0	
Gemiddelde	200	266	123	589	596	7	
Hoogste	365	346	205	712	751	154	

¹ Woonlasten: de som van OZB, rioolrecht en reinigingsheffing.

² Woonlasten gecorrigeerd voor eigeninkomstenmaatstaf van het gemeentefonds (zie hoofdstuk 6).

³ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

Bedragen kunnen afwijken van die in het Belastingoverzicht 2007. Vorig jaar zijn andere gegevens voor de gemiddelde woningwaarde gebruikt (die voor 2007 waren nog niet beschikbaar). Bovendien is Zaanstad nu niet meer opgenomen.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 2 Woonlasten 2008

Meerpersoonshuishouden in woning met gemiddelde waarde (euro)

	OZB-Eigenaar	Reinigingsheffing	Rioolrecht	Woonlasten ¹	Netto woonlasten ²	minimuminkomen ³	Woonlasten
Alkmaar	170,02	235,56	94,70	500,28	518,63	0,00	0,00
Almere	220,19	324,17	97,40	641,76	685,34	0,00	0,00
Amersfoort	227,41	276,00	105,41	608,82	604,15	0,00	0,00
Amsterdam	135,72	295,67	131,93	563,32	531,91	0,00	0,00
Apeldoorn	226,39	262,69	126,11	615,19	605,23	0,00	0,00
Arnhem	329,14	178,32	40,47	547,93	566,50	0,00	0,00
Assen	186,98	257,79	171,24	616,01	657,90	0,00	0,00
Breda	191,50	328,20	112,44	632,14	625,00	0,00	0,00
Delft	210,26	304,94	149,83	665,03	679,98	0,00	0,00
Deventer	215,41	277,44	155,04	647,89	676,44	0,00	0,00
Dordrecht	171,89	234,96	156,86	563,71	599,77	0,00	0,00
Ede	245,64	262,92	147,48	656,04	643,49	0,00	0,00
Eindhoven	160,76	285,00	131,00	576,76	580,51	0,00	0,00
Emmen	267,46	274,68	104,87	647,01	690,12	0,00	0,00
Enschede	229,37	308,64	146,00	684,01	727,96	0,00	0,00
Groningen	202,39	331,92	119,05	653,36	681,06	142,73	0,00
Haarlem	205,27	277,80	104,48	587,55	570,80	0,00	0,00
Haarlemmermeer	246,33	280,68	112,00	639,01	622,11	0,00	0,00
Heerlen	183,33	375,72	193,08	752,13	797,17	0,00	0,00
Hilversum	213,03	268,92	194,64	676,59	630,28	0,00	0,00
Leeuwarden	197,59	276,49	146,43	620,51	663,88	0,00	0,00
Leiden	373,45	172,85	108,00	654,30	649,68	0,00	0,00
Lelystad	302,17	273,69	73,50	649,36	695,37	0,00	0,00
Maastricht	207,08	271,58	136,60	615,26	620,28	15,49	0,00
Middelburg	144,03	225,15	147,75	516,93	541,09	0,00	0,00
Nijmegen	368,12	91,74	230,40	690,27	699,59	2,60	0,00
Rotterdam	166,32	248,25	160,41	574,98	606,20	0,00	0,00
's-Gravenhage	131,06	309,00	109,81	549,87	561,10	0,00	0,00
's-Hertogenbosch	208,50	274,20	103,32	586,02	563,63	0,00	0,00
Sittard-Geleen	250,28	261,65	121,70	633,63	658,51	0,00	0,00
Tilburg	170,71	244,52	77,89	493,12	506,69	0,00	0,00
Utrecht	217,54	261,00	205,24	683,78	687,67	0,00	0,00
Venlo	215,93	285,12	167,16	668,21	692,43	0,00	0,00
Westland	238,01	284,88	160,43	683,32	673,42	0,00	0,00
Zoetermeer	301,83	275,49	37,30	614,62	634,23	0,00	0,00
Zwolle	226,06	255,03	103,83	584,92	601,59	0,00	0,00
Laagste	131	92	37	493	507	0	0
Hoogste	373	376	230	752	797	143	143
Gemiddelde	203	272	131	606	615	5	5
<i>Mutatie gemiddelde</i>	<i>1,6%</i>	<i>2,2%</i>	<i>7,1%</i>	<i>3,0%</i>	<i>3,0%</i>	<i>-30,6%</i>	

¹ Woonlasten zijn berekend als de som van OZB, rioolrecht en reinigingsheffing.

² Woonlasten gecorrigeerd voor de eigeninkomstenmaatstaf van het gemeentefonds (zie hoofdstuk 6).

³ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

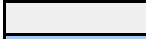

Tabel 3 Algemene gegevens

	Inwoners	Aantal woningen	Aantal niet-woningen ¹	Gemiddelde woningwaarde ²	Prijsstijging woningen (%) ³	Prijsstijging niet-woningen (%) ³
Alkmaar	94.300	45.400	4.650	193.200	5,00	3,50
Almere	183.322	72.718	5.429	195.202	2,20	5,80
Amersfoort	140.000	63.145	5.025	244.007	6,09	2,81
Amsterdam	743.104	386.777	31.938	234.003	14,71	5,80
Apeldoorn	156.061	69.740	10.389	248.240	7,00	3,00
Arnhem	143.676	69.069	5.735	190.918	4,90	5,00
Assen	65.200	29.154	2.103	175.738	8,48	2,70
Breda	170.500	81.800	7.580	238.179	6,33	1,62
Delft	95.382	45.379	3.225	190.456	6,40	4,69
Deventer	96.600	44.107	3.336	190.962	1,58	2,50
Dordrecht	118.500	56.800	5.700	169.850	7,50	4,00
Ede	107.717	43.960	5.439	277.876	9,40	6,90
Eindhoven	211.000	105.400	8.850	214.920	8,00	0,00
Emmen	108.500	48.765	5.475	175.960	6,00	3,00
Enschede	155.377	68.220	10.133	169.653	6,70	1,90
Groningen	182.800	89.400	14.400	166.440	14,00	3,00
Haarlem	146.950	68.897	10.622	234.330	7,00	4,00
Haarlemmermeer	140.500	60.555	6.607	267.750	5,00	5,00
Heerlen	89.200	47.597	4.732	136.000	0,00	0,00
Hilversum	83.769	38.665	3.754	281.792	8,80	3,70
Leeuwarden	92.808	47.877	5.235	147.016	8,10	4,40
Leiden	117.500	53.820	4.925	233.405	7,56	3,71
Lelystad	73.013	30.111	3.418	187.914	4,98	-1,52
Maastricht	117.941	60.181	5.480	202.230	7,00	4,00
Middelburg	47.703	23.376	2.213	169.050	5,00	5,00
Nijmegen	160.962	75.698	5.538	216.544	7,20	1,50
Rotterdam	584.058	299.000	25.000	155.150	7,00	4,00
's-Gravenhage	482.000	245.800	19.000	189.390	7,00	0,00
's-Hertogenbosch	135.676	63.985	6.031	256.768	8,80	5,20
Sittard-Geleen	95.880	44.766	3.972	185.120	4,00	0,00
Tilburg	201.262	96.962	8.002	213.384	4,60	2,20
Utrecht	295.000	131.000	10.450	227.550	11,00	5,00
Venlo	91.990	43.905	4.148	190.748	10,90	5,10
Westland	99.311	40.191	7.486	269.240	6,00	3,50
Zoetermeer	119.491	51.576	3.045	201.760	4,00	0,50
Zwolle	116.346	54.076	5.127	206.264	3,65	-2,36
Laagste	47.703	23.376	2.103	136.000	0,00	-2,36
Gemiddelde⁴	168.428	80.496	7.616	206.896	7,77	3,24
Hoogste	743.104	386.777	31.938	281.792	14,71	6,90

¹ Niet-woningen zijn voornamelijk bedrijfspanden, maar ook bijvoorbeeld verzorgingstehuizen en boerderijen.
² Gemiddelde woningwaarde in 2007 (CBS), verhoogd met door de gemeente opgegeven prijsstijging woningen.
³ Waardestijging; m.u.v. Amsterdam en Deventer exclusief areaalontwikkeling.
⁴ De gemiddelden voor inwoners, aantal woningen en aantal niet-woningen zijn niet gewogen.

Legenda:

Relatief hoog	
Rond de mediaan	
Relatief laag	

Tabel 4 OZB woningen

	Aantal woningen	Prijsstijging woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Mutatie tarief t.o.v. 2007	Gestandaardiseerd tarief ³	Bruto opbrengst (duizenden euro's)
Alkmaar	45.400	5,00	2,20	1,3%	2,14	7.420
Almere	72.718	2,20	2,82	3,7%	2,68	16.046
Amersfoort	63.145	6,09	2,33	0,1%	2,34	13.497
Amsterdam	386.777	14,71	1,45	2,0%	1,53	53.867
Apeldoorn	69.740	7,00	2,28	2,9%	2,31	15.033
Arnhem	69.069	4,90	4,31	2,1%	4,25	21.606
Assen	29.154	8,48	2,66	3,1%	2,51	5.334
Breda	81.800	6,33	2,01	2,8%	2,03	14.414
Delft	45.379	6,40	2,76	2,3%	2,71	9.554
Deventer	44.107	1,58	2,82	0,2%	2,73	8.963
Dordrecht	56.800	7,50	2,53	1,5%	2,40	9.008
Ede	43.960	9,40	2,21	2,0%	2,24	9.968
Eindhoven	105.400	8,00	1,87	1,0%	1,86	16.066
Emmen	48.765	6,00	3,80	0,0%	3,65	12.288
Enschede	68.220	6,70	3,38	2,5%	3,22	15.551
Groningen	89.400	14,00	3,04	-1,0%	2,94	18.028
Haarlem	68.897	7,00	2,19	5,1%	2,23	13.400
Haarlemmermeer	60.555	5,00	2,30	2,8%	2,34	14.400
Heerlen	47.597	0,00	3,37	1,2%	3,16	8.081
Hilversum	38.665	8,80	1,89	2,8%	1,99	8.148
Leeuwarden	47.877	8,10	3,36	3,5%	3,18	8.795
Leiden	53.820	7,56	4,00	2,4%	4,01	19.410
Lelystad	30.111	4,98	4,02	1,9%	3,87	8.869
Maastricht	60.181	7,00	2,56	3,0%	2,54	11.581
Middelburg	23.376	5,00	2,13	-2,8%	2,04	3.395
Nijmegen	75.698	7,20	4,25	2,6%	4,22	26.264
Rotterdam	299.000	7,00	2,68	-0,8%	2,55	49.500
's-Gravenhage	245.800	7,00	1,73	-0,5%	1,69	31.164
's-Hertogenbosch	63.985	8,80	2,03	1,8%	2,08	12.715
Sittard-Geleen	44.766	4,00	3,38	3,1%	3,30	10.689
Tilburg	96.962	4,60	2,00	0,6%	1,96	15.198
Utrecht	131.000	11,00	2,39	2,8%	2,38	25.950
Venlo	43.905	10,90	2,83	-1,3%	2,75	9.145
Westland	40.191	6,00	2,21	0,1%	2,23	9.584
Zoetermeer	51.576	4,00	3,74	2,4%	3,68	16.400
Zwolle	54.076	3,65	2,74	0,7%	2,69	11.754
Laagste	23.376	0,00	1,45	-2,8%	1,53	3.395
Gemiddelde	143.361	7,77	2,51	1,4%	2,47	24.010
Hoogste	386.777	14,71	4,31	5,1%	4,25	53.867

¹ Waardestijging; m.u.v. Amsterdam en Deventer exclusief areaalontwikkeling.

² Tarief per eenheid van 2.500 euro waarde.

³ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit. Zie hoofdstuk 6.

De OZB-tarieven van Almere, Haarlemmermeer en Zwolle waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 5 OZB niet-woningen

Aantal niet-woningen	Prijsstijging niet-woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Tarief gebruiker ²	Mutatie eigenaar plus gebruiker voor prijsstijging ³	Gestandaardiseerd tarief	Bruto opbrengst (duizenden euro's)	
Alkmaar	4.650	3,50	4,50	3,60	1,3%	8,43	9.400
Almere	5.429	5,80	4,94	3,97	3,7%	8,13	10.419
Amersfoort	5.025	2,81	5,11	4,14	0,1%	9,22	12.055
Amsterdam	31.938	5,80	4,01	3,21	1,7%	7,83	85.883
Apeldoorn	10.389	3,00	5,37	4,31	3,0%	9,79	16.238
Arnhem	5.735	5,00	6,41	5,28	3,7%	11,77	18.652
Assen	2.103	2,70	5,01	3,92	-1,2%	8,69	4.848
Breda	7.580	1,62	3,48	2,78	3,1%	6,38	11.364
Delft	3.225	4,69	5,12	4,10	2,4%	9,26	8.946
Deventer	3.336	2,50	5,38	4,31	1,9%	9,19	4.012
Dordrecht	5.700	4,00	4,75	3,81	1,5%	8,27	8.406
Ede	5.439	6,90	3,79	3,03	2,3%	7,10	7.536
Eindhoven	8.850	0,00	3,79	3,03	-3,8%	7,48	21.363
Emmen	5.475	3,00	5,85	4,80	-3,4%	9,92	7.788
Enschede	10.133	1,90	7,25	5,97	1,9%	12,67	16.841
Groningen	14.400	3,00	7,20	5,71	-2,2%	13,08	26.017
Haarlem	10.622	4,00	3,82	3,06	5,1%	6,66	9.300
Haarlemmermeer	6.607	5,00	5,36	4,29	14,9%	10,53	29.200
Heerlen	4.732	0,00	4,79	3,84	1,1%	8,62	7.780
Hilversum	3.754	3,70	3,28	2,63	4,2%	6,31	6.641
Leeuwarden	5.235	4,40	7,13	5,70	0,0%	13,05	13.669
Leiden	4.925	3,71	8,02	8,01	2,6%	16,10	20.083
Lelystad	3.418	-1,52	7,32	5,85	2,4%	13,15	9.716
Maastricht	5.480	4,00	4,64	3,71	2,0%	8,78	13.194
Middelburg	2.213	5,00	4,28	3,44	-2,9%	7,36	2.985
Nijmegen	5.538	1,50	10,07	8,05	2,9%	18,10	28.859
Rotterdam	25.000	4,00	6,09	4,59	-0,3%	11,39	112.000
's-Gravenhage	19.000	0,00	4,91	3,92	0,0%	9,04	50.924
's-Hertogenbosch	6.031	5,20	5,23	4,19	2,2%	9,81	16.084
Sittard-Geleen	3.972	0,00	8,53	6,85	2,9%	15,75	17.816
Tilburg	8.002	2,20	3,93	3,14	1,9%	7,12	14.250
Utrecht	10.450	5,00	4,85	3,91	1,7%	9,36	35.410
Venlo	4.148	5,10	4,96	3,98	-0,6%	9,12	9.357
Westland	7.486	3,50	3,66	2,81	-2,4%	6,73	8.000
Zoetermeer	3.045	0,50	6,88	5,35	1,1%	11,61	11.300
Zwolle	5.127	-2,36	5,54	4,46	0,0%	10,26	13.258
Laagste	2.103	-2,36	3,28	2,63	-3,8%	6,31	2.985
Gemiddelde	12.571	3,24	5,29	4,24	1,4%	9,74	36.392
Hoogste	31.938	6,90	10,07	8,05	14,9%	18,10	112.000

¹ Waardestijging; m.u.v. Amsterdam en Deventer exclusief areaalontwikkeling.

² Tarief per eenheid van 2.500 euro waarde.

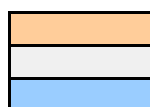
³ Tarief eigenaar plus gebruiker.

⁴ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit. Zie hoofdstuk 6. (N.B.: bij Amsterdam en Deventer wordt bij de berekening van dit bedrag gebruik gemaakt van de prijsstijging van niet-woningen inclusief areaalontwikkeling, aangezien de prijsstijging exclusief areaalontwikkeling niet bekend is.)

De OZB-tarieven van Almere, Haarlemmermeer en Zwolle waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Tabel 6 Totale OZB-opbrengst (duizenden euro's)

	Bruto-opbrengst woningen	Bruto-opbrengst niet-woningen	Totale netto-opbrengst	Netto-opbrengst per inwoner (euro's) ¹	
Alkmaar	7.420	9.400	16.566	176	
Almere	16.046	10.419	24.465	133	
Amersfoort	13.497	12.055	25.338	181	
Amsterdam	53.867	85.883	136.147	183	
Apeldoorn	15.033	16.238	31.271	200	
Arnhem	21.606	18.652	40.258	280	
Assen	5.334	4.848	10.099	155	
Breda	14.414	11.364	25.720	151	
Delft	9.554	8.946	18.041	189	
Deventer	8.963	4.012	3.215	33	
Dordrecht	9.008	8.406	17.414	147	
Ede	9.968	7.536	17.300	161	
Eindhoven	16.066	21.363	36.056	171	
Emmen	12.288	7.788	19.682	181	
Enschede	15.551	16.841	32.162	207	
Groningen	18.028	26.017	43.558	238	
Haarlem	13.400	9.300	22.700	154	
Haarlemmermeer	14.400	29.200	40.151	286	
Heerlen	8.081	7.780	15.861	178	
Hilversum	8.148	6.641	14.308	171	
Leeuwarden	8.795	13.669	22.031	237	
Leiden	19.410	20.083	38.756	330	
Lelystad	8.869	9.716	17.813	244	
Maastricht	11.581	13.194	23.920	203	
Middelburg	3.395	2.985	6.380	134	
Nijmegen	26.264	28.859	53.694	334	
Rotterdam	49.500	112.000	161.500	277	
's-Gravenhage	31.164	50.924	79.085	164	
's-Hertogenbosch	12.715	16.084	27.754	205	
Sittard-Geleen	10.689	17.816	28.505	297	
Tilburg	15.198	14.250	29.444	146	
Utrecht	25.950	35.410	60.595	205	
Venlo	9.145	9.357	17.971	195	
Westland	9.584	8.000	17.584	177	
Zoetermeer	16.400	11.300	27.300	228	
Zwolle	11.754	13.258	25.011	215	
Laagste	3.395	2.985	3.215	33	
Gemiddelde	24.010	36.392	59.160	202	
Hoogste	53.867	112.000	161.500	334	

¹ Netto OZB-opbrengst: bruto opbrengst minus eventuele verminderingen (bv. oninbaar).

Legenda:

Relatief hoog
 Rond de mediaan
 Relatief laag

Tabel 7 Tariefdifferentiatie OZB en mutatie OZB-opbrengst

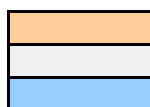
	Tariefdifferentiatie		Mutatie opbrengst t.o.v. 2007
	Eigenaar: verhouding niet- woning/woning	Niet- woningen: verhouding eigenaar/ gebruiker ¹	Woningen en niet-woningen; exclusief areaalontwikkeling ²
Alkmaar	205%	125%	1,28%
Almere	175%	124%	3,68%
Amersfoort	219%	123%	0,09%
Amsterdam	277%	125%	1,84%
Apeldoorn	236%	125%	2,97%
Arnhem	149%	121%	2,78%
Assen	188%	128%	0,91%
Breda	173%	125%	2,91%
Delft	186%	125%	2,34%
Deventer	191%	125%	0,91%
Dordrecht	188%	125%	1,50%
Ede	171%	125%	2,13%
Eindhoven	203%	125%	-2,04%
Emmen	154%	122%	-1,39%
Enschede	214%	121%	2,18%
Groningen	237%	126%	-1,73%
Haarlem	174%	125%	5,08%
Haarlemmermeer	233%	125%	10,72%
Heerlen	142%	125%	1,13%
Hilversum	174%	125%	3,45%
Leeuwarden	212%	125%	1,33%
Leiden	201%	100%	2,50%
Lelystad	182%	125%	2,16%
Maastricht	181%	125%	2,47%
Middelburg	201%	124%	-2,84%
Nijmegen	237%	125%	2,75%
Rotterdam	227%	133%	-0,44%
's-Gravenhage	284%	125%	-0,18%
's-Hertogenbosch	258%	125%	2,00%
Sittard-Geleen	252%	125%	3,00%
Tilburg	197%	125%	1,25%
Utrecht	203%	124%	2,17%
Venlo	175%	125%	-0,93%
Westland	166%	130%	-1,05%
Zoetermeer	184%	129%	1,83%
Zwolle	202%	124%	0,34%
Laagste	142%	100%	-2,84%
Gemiddelde	217%	125%	1,44%
Hoogste	284%	133%	10,72%

¹ Alle gemeenten waarvoor de verhouding afgerond 125% is, hebben een grijze achtergrond gekregen.

² Bij Amsterdam en Deventer wordt bij de berekening gebruik gemaakt van de prijsstijging van woningen en niet-woningen inclusief areaalontwikkeling, aangezien de prijsstijging exclusief areaalontwikkeling niet bekend is.

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Tariefsysteem	Tarief éénpersoonshuishouden	Tarief meerpersoonshuishouden	Bruto opbrengst per woonruimte			Meerpersoonstarief bij Kostendekking ¹	
			Mutatie tarief huishouden t.o.v. 2007	Kostendekking ¹	Meerpersoonstarief bij Kostendekking ¹		
Alkmaar	Huishoudensomvang	150,24	235,56	0,0%	192	100,0%	235,56
Almere	Vastrecht	324,17	324,17	5,0%	322	100,0%	324,17
Amersfoort	Huishoudensomvang	207,96	276,00	-2,3%	235	100,0%	276,00
Amsterdam	Huishoudensomvang	225,68	295,67	2,4%	243	87,0%	339,85
Apeldoorn	Bakinhoud en ledigingen	181,03	262,69	1,2%	243	98,0%	268,06
Arnhem	Huishoudensomvang	132,12	178,32	2,5%	145	57,5%	310,12
Assen	Huishoudensomvang	187,47	257,79	-1,8%	233	100,0%	257,79
Breda	Huishoudensomvang	275,28	328,20	3,1%	283	100,0%	328,20
Delft	Huishoudensomvang	194,81	304,94	2,4%	253	100,0%	304,94
Deventer	Vastrecht	277,44	277,44	3,0%	272	100,0%	277,44
Dordrecht	Vastrecht	234,96	234,96	0,0%	216	100,0%	234,96
Ede	Huishoudensomvang	216,60	262,92	0,0%	234	100,0%	262,92
Eindhoven	Huishoudensomvang	176,00	285,00	-4,0%	217	99,4%	286,78
Emmen	Huishoudensomvang	240,72	274,68	0,0%	266	100,0%	274,68
Enschede	Huishoudensomvang	274,68	308,64	5,5%	287	100,0%	308,64
Groningen	Huishoudensomvang	296,76	331,92	2,5%	269	100,0%	331,92
Haarlem	Huishoudensomvang	167,35	277,80	2,0%	215	100,0%	277,80
Haarlemmermeer	Naar bakinhoud	222,12	280,68	13,0%	222	100,0%	280,68
Heerlen	Huishoudensomvang	253,92	375,72	8,6%	274	100,0%	375,72
Hilversum	Huishoudensomvang	162,24	268,92	0,0%	207	100,0%	268,92
Leeuwarden	Huishoudensomvang	241,46	276,49	-6,1%	249	100,0%	276,49
Leiden	Huishoudensomvang	92,12	172,85	3,5%	127	46,0%	375,76
Lelystad	Huishoudensomvang	231,58	273,69	0,0%	262	92,0%	297,49
Maastricht	Aantal zakken	232,19	271,58	2,9%	236	100,0%	271,58
Middelburg	Naar bakinhoud	225,15	225,15	0,0%	216	100,0%	225,15
Nijmegen	Aantal zakken en huishoudensomvang	60,74	91,74	-0,9%	80	40,0%	229,36
Rotterdam	Vastrecht	248,25	248,25	5,3%	243	100,0%	248,25
's-Gravenhage	Huishoudensomvang	263,52	309,00	1,4%	258	91,0%	339,56
's-Hertogenbosch	Huishoudensomvang	217,80	274,20	0,4%	239	100,0%	274,20
Sittard-Geleen	Naar gewicht	199,22	261,65	3,2%	246	97,0%	269,74
Tilburg	Vastrecht	244,52	244,52	3,1%	243	100,0%	244,52
Utrecht	Vastrecht	261,00	261,00	2,4%	231	100,0%	261,00
Venlo	Huishoudensomvang	174,00	285,12	-2,7%	229	100,0%	285,12
Westland	Huishoudensomvang	228,00	284,88	0,0%	250	100,0%	284,88
Zoetermeer	Huishoudensomvang	235,60	275,49	2,4%	258	92,0%	299,45
Zwolle	Huishoudensomvang	204,02	255,03	2,6%	223	100,0%	255,03
Laagste		61	92	-6,1%	80	40%	225
Gemiddelde		224	272	2,2%	237	93,7%	292
Hoogste		324	376	13,0%	322	100%	376

¹ Doordat gemeenten kosten verschillend toerekenen is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Maastricht en Nijmegen kennen alleen voor restafval een tariefsysteem per zak.

Voor Amsterdam is het gewogen gemiddelde van de tarieven van de deelgemeenten opgenomen.

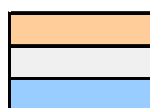
Bij diftargemeenten, waar het tarief is gerelateerd aan het afvalaanbod, is uitgegaan van landelijke cijfers omtrent het afvalaanbod. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat het afvalaanbod in diftargemeenten doorgaans lager ligt dan in gemeenten zonder diftar (zie paragraaf 5.3 en hoofdstuk 6).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 9 Rioolrecht en rioolheffing

	Gebruiker woning		Eigenaar woning		Eig. + gebr. woning		Woningen en niet-woningen			Woningen Meerpers. tarief bij kosten- dekking (eig. plus gebr.)	
	Tarief- systeem	Eén- persoons- tarief ¹	Meer- persoons- tarief ¹	Tarief- systeem	Tarief ²	Tarief (meer- persoons- huish.)	Mutatie t.o.v. 2007	Bruto op- brengst (1000 euro)	Bruto op- brengst per woon- ruimte		Kosten- dekking ³
Alkmaar	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	94,70	94,70	1,5%	4.450	98	97,7%	96,93
Almere	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	97,40	97,40	1,3%	7.330	101	100,0%	97,40
Amersfoort	Woz-waarde	46,85	46,85	Woz-waarde	58,56	105,41	-5,3%	9.311	147	100,0%	105,41
Amsterdam	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	131,93	131,93	14,3%	48.580	126	98,5%	133,94
Apeldoorn	Woz-waarde	126,11	126,11	Geen	0,00	126,11	5,3%	10.140	145	100,0%	126,11
Arnhem	Woz-waarde	40,47	40,47	Geen	0,00	40,47	63,5%	3.490	51	38,4%	105,38
Assen	Vastrecht	171,24	171,24	Geen	0,00	171,24	0,0%	5.900	202	100,0%	171,24
Breda	Vastrecht	112,44	112,44	Geen	0,00	112,44	11,2%	9.203	113	89,6%	125,45
Delft	Vastrecht	32,62	32,62	Vastrecht	117,21	149,83	2,4%	6.839	151	100,0%	149,83
Deventer	Vastrecht	155,04	155,04	Geen	0,00	155,04	3,3%	6.798	154	100,0%	155,04
Dordrecht	Huish.omvang	0,00	88,32	Vastrecht	68,54	156,86	4,0%	8.412	148	100,0%	156,86
Ede	Vastrecht	49,20	49,20	Vastrecht	98,28	147,48	4,1%	8.269	188	100,0%	147,48
Eindhoven	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	131,00	131,00	1,6%	15.063	143	100,0%	131,00
Emmen	Woz-waarde	42,93	42,93	Woz-waarde	61,94	104,87	3,9%	5.614	115	74,3%	141,15
Enschede	Vastrecht	146,00	146,00	Geen	0,00	146,00	1,5%	9.814	144	100,0%	146,00
Groningen	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	119,05	119,05	6,5%	11.500	129	100,0%	119,05
Haarlem	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	104,48	104,48	2,0%	7.900	115	100,0%	104,48
Haarlemmermeer	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	112,00	112,00	1,5%	7.180	119	100,0%	112,00
Heerlen	Waterverbruik	84,24	84,24	Vastrecht	108,84	193,08	4,3%	9.377	197	100,0%	193,08
Hilversum	Vastrecht	194,64	194,64	Geen	0,00	194,64	1,8%	7.935	205	100,0%	194,64
Leeuwarden	Huish.omvang	50,18	75,27	Woz-waarde	71,16	146,43	2,9%	nb	nb	83,1%	176,23
Leiden	Huish.omvang	58,00	108,00	Geen	0,00	108,00	43,0%	5.005	93	79,0%	136,71
Lelystad	Waterverbruik	24,50	73,50	Geen	0,00	73,50	-9,3%	1.739	58	59,0%	124,58
Maastricht	Vastrecht	35,24	35,24	Vastrecht	101,36	136,60	5,9%	9.856	164	92,7%	147,36
Middelburg	Vastrecht	39,89	39,89	Vastrecht	107,86	147,75	0,0%	3.483	149	100,0%	147,75
Nijmegen	Geen	0,00	0,00	Woz-waarde	230,40	230,40	20,3%	18.946	250	100,0%	230,40
Rotterdam	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	160,41	160,41	9,9%	44.959	150	99,2%	161,70
's-Gravenhage	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	109,81	109,81	8,2%	27.816	113	95,0%	115,59
's-Hertogenbosch	Vastrecht	44,64	44,64	Vastrecht	58,68	103,32	12,9%	nb	nb	100,0%	103,32
Sittard-Geleen	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	121,70	121,70	8,7%	5.141	115	100,0%	121,70
Tilburg	Vastrecht	23,46	23,46	Vastrecht	54,43	77,89	4,9%	10.280	106	100,0%	77,89
Utrecht	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	205,24	205,24	0,0%	31.291	239	99,8%	205,65
Venlo	Vastrecht	167,16	167,16	Geen	0,00	167,16	0,0%	7.089	161	100,0%	167,16
Westland	Huish.omvang	93,00	115,20	Woz-waarde	45,23	160,43	1,7%	7.203	179	100,0%	160,43
Zoetermeer	Vastrecht	37,30	37,30	Geen	0,00	37,30	67,3%	2.098	41	37,0%	100,81
Zwolle	Geen	0,00	0,00	Vastrecht	103,83	103,83	7,9%	5.910	109	100,0%	103,83
Laagste		0	0		0	37	-9,3%	1.739	41	37%	78
Gemiddelde		32	36		95	131	9,5%	19.939	138	94,5%	138
Hoogste		195	195		230	230	67,3%	48.580	250	100%	230

¹ Waar nodig is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 50 m³ en voor een meerpersoonshuishouden van drie personen van een waterverbruik van 150 m³. Waar tot een verbruik van 250 m³ hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

² Waar nodig is uitgegaan van de in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde.

³ Doordat de kostentoekening nogal kan verschillen tussen gemeenten, is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

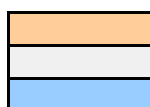

Tabel 10 Secretarie

	Mutatie t.o.v. vorig jaar		Mutatie t.o.v. vorig jaar		Mutatie t.o.v. vorig jaar	
	Paspoort	Rijbewijs	Paspoort	Rijbewijs	Uittreksel GBA	Paspoort
Alkmaar	48,30	1,9%	45,50	1,3%	7,80	1,3%
Almere	48,35	1,9%	55,60	1,3%	11,40	4,1%
Amersfoort	48,35	1,9%	40,10	1,8%	8,50	2,4%
Amsterdam	48,35	1,9%	46,50	-5,1%	11,50	0,9%
Apeldoorn	48,35	1,9%	40,49	2,9%	7,07	2,9%
Arnhem	48,35	1,9%	42,00	0,0%	8,00	0,0%
Assen	48,35	1,9%	33,15	2,0%	10,80	1,9%
Breda	48,35	1,9%	40,50	2,4%	7,40	2,8%
Delft	48,35	1,9%	36,10	2,4%	8,55	2,4%
Deventer	48,35	1,9%	62,00	3,3%	11,25	3,2%
Dordrecht	48,35	1,9%	51,62	1,5%	8,94	1,5%
Ede	48,35	1,9%	35,85	3,2%	8,65	3,0%
Eindhoven	48,35	1,9%	30,50	1,7%	6,20	1,6%
Emmen	48,35	1,9%	41,00	2,5%	5,30	2,9%
Enschede	48,35	1,9%	54,00	9,5%	9,80	27,3%
Groningen	48,35	1,9%	58,50	4,5%	11,40	4,1%
Haarlem	48,35	1,9%	35,45	2,0%	10,80	16,1%
Haarlemmermeer	48,35	1,9%	34,00	23,6%	8,70	13,0%
Heerlen	48,30	1,9%	36,00	0,0%	6,75	0,7%
Hilversum	48,35	1,9%	39,50	17,6%	10,50	5,0%
Leeuwarden	48,35	2,0%	45,30	0,0%	8,60	2,4%
Leiden	48,35	1,9%	48,65	-2,0%	10,80	1,9%
Lelystad	48,35	1,9%	40,70	-10,3%	7,00	2,9%
Maastricht	48,35	1,9%	43,50	0,0%	10,80	6,3%
Middelburg	48,35	1,9%	33,50	1,5%	7,35	1,4%
Nijmegen	48,30	1,8%	40,00	5,3%	9,50	5,6%
Rotterdam	48,35	1,9%	46,45	1,2%	5,85	0,9%
's-Gravenhage	48,35	1,9%	43,00	-8,8%	5,40	1,7%
's-Hertogenbosch	48,35	1,9%	39,80	2,4%	8,60	2,4%
Sittard-Geleen	48,35	1,9%	48,57	0,9%	9,46	2,9%
Tilburg	48,35	1,9%	44,95	1,8%	7,95	1,9%
Utrecht	48,35	1,9%	46,50	1,6%	10,20	2,0%
Venlo	48,35	1,9%	29,50	0,0%	11,60	0,0%
Westland	48,35	1,9%	36,40	1,1%	6,20	1,6%
Zoetermeer	48,35	1,9%	41,00	-0,5%	6,05	2,5%
Zwolle	48,35	1,9%	57,85	0,0%	14,45	0,0%
Laagste	48,30	1,8%	29,50	-10,3%	5,30	0,0%
Gemiddelde	48,35	1,90%	43,98	0,8%	8,74	3,3%
Hoogste	48,35	2,0%	62,00	23,6%	14,45	27,3%

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Edities van het Belastingoverzicht grote gemeenten van vóór 2003 zijn verschenen bij de VNG-uitgeverij. Met ingang van 2003 verschijnt het Belastingoverzicht in de reeks COELO-rapporten.

Verkrijgbaar in de reeks COELO-rapporten:

- 94-1 M.A. Allers, C.A. de Kam, *Advies over de kostentoedeling van waterschappen*, 1994.
- 95-1 M.A. Allers, C.G.M. Sterks, *Naar een geïntegreerd stelsel voor gesubsidieerde arbeid? Evaluatie van de voorstellen van de commissie Houben*, 1995.
- 95-2 M.A. Allers, *Inkomenseffecten van het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid*, 1995.
- 96-1 C.G.M. Sterks, M.A. Allers, *Herziening van de financiële verhouding en de lokale lastendruk*, 1996.
- 96-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Groningen*, 1996.
- 96-3 M.A. Allers, *Profijt van de gemeentelijke overheid. De invloed van het gemeentebeleid op de koopkracht van de minima in Groningen*, 1996.
- 96-4 M.A. Allers, *De Armoedenota en het minimabeleid in de gemeente Delfzijl*, 1996.
- 96-5 C.A. de Kam, M.A. Allers, *Om de loongrens. Verkenning van gevolgen van grondslagversmalling bij de premieheffing voor de Ziekenfondswet*, 1996.
- 97-1 M.A. Allers, *Tariefdifferentiatie in de OZB en de fiscale concurrentiepositie van de gemeente Groningen*, 1997.
- 97-2 C.G.M. Sterks, *Alternatieven voor milieuleges*, 1997.
- 97-3 M.A. Allers, *Gemeentelijke woonlasten voor water- en walbewoners vergeleken*, 1997.
- 97-4 A.J.W.M. Verhagen, *Criteria aan de verdeelmaatstaven van specifieke uitkeringen*, 1997.
- 98-1 M.A. Allers, *De invloed van de burger op de gemeentelijke belastingdruk*, 1998.
- 99-1 M.A. Allers, *Gemeentelijk minimabeleid en armoedeval*, 1999.
- 99-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Vlaardingen*, 1999.
- 00-1 A.J.W.M. Verhagen, *COELO-Overzicht specifieke uitkeringen 1999, 2000*.
- 00-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Soest*, 2000.
- 00-3 K. Grit, *Dynamiek van de lokale overheid. Economisering in Tilburg*, 2000.
- 00-4 M.A. Allers en A. Veenkamp, *Een woonlastenfonds voor Groningen?*, 2000.
- 00-5 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Alphen aan den Rijn*, 2000.
- 00-6 M.A. Allers, *Armoedeval in Amsterdam, 2000-2001*, 2000.
- 00-7 M.A. Allers, *Het decentrale belastinggebied, de kwaliteit van de lokale afweging en de politieke participatie*, 2000.
- 01-1 A.J.W.M. Verhagen, *Voorstel voor wijziging van de Financiële-verhoudingswet en enkele andere wetten*, 2001.
- 02-1 E. Gerritsen, M.A. Allers, *Weerstandsvermogen en vermogenspositie gemeente Apeldoorn*, 2002.
- 02-2 E. Gerritsen, *Begrotingsvergelijking gemeente Zaanstad*, 2002.
- 02-3 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Heerlen*, 2002.
- 02-4 M.A. Allers, *Herverdeeleffecten van de voorgenomen afschaffing van de OZB op woningen*, 2002.
- 02-5 E. Gerritsen, *Stille reserves van gemeenten*, 2002.
- 03-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2003*, 2003.
- 03-2 M.A. Allers, *Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen*, 2003.
- 03-3 C. Hoeben, *Wie betaalt wat? kostentoedeling bij waterschappen*, 2003.
- 04-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2004*, 2004.

- 04-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van maximering van de OZB -tarieven*, 2004.
- 04-3 E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, 2004.
- 04-4 M.A. Allers en C. Hoeben, *Achtergronden van tariefstijgingen van gemeentelijke belastingen*, 2004
- 04-5 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen invoering waterketentarieef voor de lastenontwikkeling van huishoudens*, 2004
- 05-1 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, 2005
- 05-2 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2005*, 2005
- 05-3 C. Hoeben, *Koopkrachtontwikkeling van ouderen, gehandicapten en chronisch zieken in Amsterdam*, 2005
- 05-4 M.A. Allers, *Methoden voor het ontwikkelen van financiële verdeelmodellen*, 2005.
- 06-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2006*, 2006.
- 06-2 C. Hoeben, *Kosttoerekening en kostendekking van gemeentelijke heffingen in Noordenveld*, 2006.
- 06-3 E. Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, 2006.
- 07-1 M.A. Allers, A.S. Zeilstra, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2007*, 2007.
- 07-2 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in De Marne*, 2007.
- 07-3 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Eemsum*, 2007.
- 07-4 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Winsum*, 2007.
- 07-5 M.A. Allers en B. Steiner, *Uitgavenbehoeften van Nederlandse gemeenten*, 2007.
- 08-1 M.A. Allers, L.A. Toolsema en A.S. Zeilstra, *De financiële positie van de gemeente Harlingen en de sturingsmogelijkheden van de raad*, 2008.

Bovenstaande rapporten kunnen worden gedownload van internet (www.coelo.nl), of besteld bij COELO, postbus 800, 9700 AV Groningen, telefoon 050 3637018.

Andere COELO-uitgaven:

Diverse auteurs, *Atlas van de lokale lasten*. Verschijnt jaarlijks sinds 1997.

Gerritsen, E. (2007), *Vermogensstructuur van decentrale overheden: theorie en empirie*, proefschrift, COELO, Groningen.

E. Gerritsen en M.A. Allers, *Decentrale Overheden in Balans? Een atlas van de vermogensposities van de decentrale overheden*, April 2001.

M.A. Allers en J. den Heeten, *Armoedeval: is ontsnappen mogelijk?*, COELO/SGBO, bundel bij het gelijknamige symposium te Leeuwarden, 20 maart 2000.

Meer informatie over COELO en COELO-publicaties is beschikbaar op internet: www.coelo.nl